

MUSIK I FRITIDSHEMMET

EN STUDIE OM FÖREKOMSTEN AV MUSIKAKTIVITETER I FRITIDSHEMMET

Grundläroarutbildning med inriktning mot fritidshem
Pedagogiskt arbete

Frida Remgård
Emil Lundin Patna

2019-LÄRFHEM-G06

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem

Svensk titel: Musik i fritidshemmet – En studie om förekomsten av musikaktiviteter i fritidshemmet

Engelsk titel: Music in the Youth Recreation Centre – A Study of the Occurrence of Music Activities in the Youth Recreation Centre

Utgivningsår: 2019

Författare: Emil Lundin Patrna, Frida Remgård

Handledare: Marie Fahlén

Examinator: Mikael Jensen

Nyckelord: Fritidshem, Musik, Musicera, Estetiska lärprocesser, Kvalitativ intervju

Sammanfattning

Inledning

Studien behandlar musik och dess tillämpning inom fritidshemmet. Musik på fritidshemmet är ett område med näst intill obefintlig forskning. Forskning inom musik visar däremot att musikinslag i barns vardag, framför allt inom leken, stimulerar kreativitet och fantasi samtidigt som barnen utvecklas emotionellt såväl som motoriskt. Musikutövande är ofta någonting som kan ske i grupp där man antingen musicerar eller upplever musiken tillsammans. Att fungera i grupp är även centralt på fritidshemmet, där sociala samspel har en stor del i verksamheten. På så vis är musiken ett ämne som har stor möjlighet att tillämpas på fritidshemmet.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur fritidspersonal arbetar med musik i fritidshemmets verksamhet, samt hur intresset för musik ser ut hos personal och elever. Ytterligare studeras hur personalens intressen påverkar innehållet i verksamheten, men också vilka möjligheter det finns för eleverna till lärande i musik.

Metod

I denna studie används kvalitativa intervjuer och fokusgruppsintervjuer samt kvalitativa observationer i form av inventering med fokus på miljön. Urvalet bestod av två olika fritidshem där totalt fyra personer ur fritidshemspersonalen och sexton elever intervjuades.

Resultat

Resultatet visar att även om intresset för musik på olika sätt finns hos fritidspersonalen upplever de svårigheter i att utöva musik tillsammans med eleverna. Personalens känsla av oförmåga är bland annat en faktor till att musikaktiviteter inte har en så stor plats i verksamheterna. Vad som däremot förekommer är mycket dans och bakgrundsmusik, men aktiviteter där eleverna själva får musicera hör till ovanligheterna. Till skillnad från personalens intresse för musik, som varierande mycket mellan individer, visade majoriteten av eleverna ett större intresse för musik. Detta intresse sträcker sig dock inte längre än till att lyssna och dansa, vilket enligt en av de intervjuade troligtvis beror på att de inte blivit introducerade för musicerande aktiviteter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
SYFTE	2
Frågeställningar.....	2
BEGREPPSDEFINITIONER	3
BAKGRUND	4
Musik och musikalitet	4
Musik som objekt.....	4
Musik som handling.....	4
Musik som estetisk uppfostran.....	5
Styrdokument om musik	5
Tidigare forskning	6
Musik och den fria leken.....	6
Att lära tillsammans.....	6
Omusikalitet.....	7
TEORETISK RAM	8
Sociokulturell teori	8
Pragmatisk teori.....	9
Sammanfattning.....	9
METOD	10
Vetenskapligt perspektiv	10
Metodval	10
Urval.....	11
Genomförande	12
Intervjuer med personal och observation	12
Fokusgruppsintervjuer med elever.....	12
Arbetets fördelning.....	12
Analysmetod	13
Forskningsetik	13
Reliabilitet, Validitet och Generaliserbarhet	14
RESULTAT	15

Skola A	15
Möjlighet till musik	15
Fritidshemmets arbete med musik.....	15
Elevernas intresse	18
Sammanfattning	19
Skola B	19
Möjlighet till musik	19
Fritidshemmets arbete med musik.....	19
Elevernas intresse	21
Sammanfattning	22
Jämförelse mellan Skola A och Skola B	22
Temat	23
Personalens osäkerhet kring musik	23
Elevernas musicerande	23
Dans	24
Bakgrundsmusik.....	25
DISKUSSION	26
Resultatdiskussion	26
Personalens osäkerhet kring musik	26
Elevernas musicerande	27
Dans	27
Bakgrundsmusik.....	28
Slutsats	28
Metoddiskussion	30
Didaktiska konsekvenser	30
Fortsatt forskning	31

REFERENSER

BILAGOR

INLEDNING

Fritidshemmet är den plats där lärandet skulle kunna beskrivas som ”lärande för vardagen och för livet” (Hansen Orwehag 2013, s. 36). Enligt *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lgr11 rev. 2018, s. 22) handlar fritidshemmets uppdrag om att stimulera elevernas lärande och utveckling samt erbjuda en meningsfull fritid. *Skapande och kreativitet* är två betydande begrepp där man lägger stor vikt vid skapande verksamheter. Skapande verksamheter, där musik anses vara en av dessa, har även en central del genom hela fritidshemmets avsnitt i läroplanen.

I skolundervisningen är musik ett av många ämnen som eleverna ska tillägna sig kunskaper inom. Enligt läroplanen (Lgr11, rev. 2018, s. 24) framgår det i fritidshemmets centrala mål att undervisningen ska behandla “skapande genom olika estetiska uttrycksformer, till exempel lek, bild, musik, dans eller drama”. Med andra ord ska musiken finnas med även på fritidshemmet, om än i annan utformning. Skapande och kreativitet förekommer dock inte som något ämne i sin traditionella mening på fritidshemmet. Ämnen integreras istället i olika aktiviteter där bland annat musik ingår som en del i dessa aktiviteter (Rohlin 2013, s. 21–24).

Thorgersen (2013, s. 57) framhåller att musikens betydelse för människor varierar starkt mellan individer. Den ger på ett eller annat sätt mening. Människor *behöver* av olika anledningar musik och musiken är i de flesta kulturer ett centralt sätt att interagera socialt på. Uddholm (1993, s. 3) ser på musiken som någonting mycket angeläget, speciellt i sitt arbete som pedagog, och han menar att musikaktiviteter är lågt prioriterade i de flesta pedagogiska verksamheter. Utifrån våra egna erfarenheter under VFU-perioder har vi uppmärksammat att det knappt förekommer någon musik alls i fritidshemmets verksamhet. Vi kan dock inte dra en generaliserad slutsats av detta.

Vidare reflekterar Uddholm (1993, s. 20) över musikens roll i människors tillvaro. Han anser att musiken borde ha en given plats i våra utbildningar, med tanke på hur stor plats den har i våra liv. Kopplingar dras även till läroplanen där han menar följande:

Inom grundskolan finns det långa vackra målformuleringar och beskrivningar om vad ämnet musik ska innehålla, men det är en ren papperskonstruktion. I verkligheten är musik ett ämne som kan utformas lite hur som helst, och det ställs sällan krav på läraren så länge lektionerna inte utmynnar i rena kravaller. Många musiklärare kämpar för att ge ämnet meningsfullt innehåll, men får ofta varken tid eller resurser nog för att lyckas (s. 20).

Trots att Uddholms text är skriven 1993, kan vi än idag, 2019, se likheter med våra erfarenheter från de verksamheter där vi genomfört vår VFU. Här har vi tydligt erfårit att tid och resurser, i detta fall resurser i form av utbildning i musik, är en bristvara i fritidshemmets verksamhet. Ytterligare en bristvara som vi har erfårit gäller intresset för just musik. Utifrån vår erfarenhet tycks personalens eget intresse styra till stor del över de aktiviteter som genomförs på fritidshemmet. Eftersom intresset verkar styra aktiviteternas utformning, har det väckt ett intresse att studera personalens intresse för musik i verksamheten.

Musik på fritidshemmet är ett ämne där forskningen är nästan obefintlig, varför en studie om musik och dess tillämpning inom fritidshemmets verksamhet är angelägen.

SYFTE

Syftet med studien är att undersöka hur fritidspersonal arbetar med musik i fritidshemmets verksamhet, samt hur intresset för musik ser ut hos personal och elever. Ytterligare studeras hur personalens intressen påverkar innehållet i verksamheten, men också vilka möjligheter det finns för eleverna till lärande i musik.

Frågeställningar

- Hur arbetar fritidspersonal med musikundervisning i fritidshemmet?
- Vad finns det för resurser att tillgå i verksamheten?
- Hur ser intresset för musik ut hos elever och personal i fritidshemmet?
- I vilken utsträckning påverkar personalens intresse innehållet i fritidshemmets verksamhet?

BEGREPPSDEFINITIONER

I den här delen definieras olika nyckelbegrepp som är centrala och återkommande i studien.

- **Fritidspersonal:** I studien används främst begreppet ”fritidspersonal” eller bara ”personal”. De som arbetar på fritidshemmet betecknas som antingen *fritidspedagog* eller *fritidslärare*. Hippinen (2011, s. 33) skiljer på dessa begrepp då utbildningen inom fritidshem har reformerats genom åren. Eftersom deltagarna i studien består av både fritidspedagoger och fritidslärare samt en förskollärare som arbetar på fritidshemmet fungerar ”personal” därmed som ett samlingsnamn som inbegriper samtliga yrkesbeteckningar.
- **Resurser:** Resurser innebär i den här studien fysiska ting som till exempel ackordinstrument och rytminstrument samt ljudkällor som högtalare eller cd-spelare. Resurser innebär också tillgång till rum med möjlighet till musikaktiviteter eller musiksalar. Slutligen ses även personalens kunskap, kompetens och utbildning som en resurs inom fritidshemmet.
- **Musicera:** I den här studien definieras *musicera* som ett begrepp i betydelsen att utöva musik genom att antingen sjunga, spela på instrument och/eller skapa musik på annat sätt. Då musik är subjektivt och någonting mycket relativt kan att ”skapa” eller ”spela” musik innebära olika saker för olika personer. Vad som anses vara musik för någon kan ses som oljud för någon annan, och fritidshemmet innehåller olika individer som har egna intressen och uttryckssätt. Så länge en elev har en genuin avsikt att utforska och skapa musik, anses det i den här studien som att hen musicerar oavsett om det uppfattas som oljud av andra. Att musicera innebär således att på sitt eget sätt utöva musik.
- **Estetiska lärprocesser:** “Gör anspråk på att fånga estetiska uttrycksformer och uttryckssätt som till sin natur är gränsöverskridande, och på det sättet exemplifiera gestaltande kunskapsvägar och de konstnärliga kreativa processernas betydelse i vårt lärande” (Törnquist 2011, s. 274).
- **VFU:** Verksamhetsförlagd utbildning/Praktik.
- **Ackordinstrument:** Instrument såsom gitarr, piano eller dragspel med möjlighet att spela tre eller flera toner som tillsammans bildar ett ackord.
- **Rytminstrument:** Instrument såsom slagverk, maracas, gurka och tamburin vars uppgift i en ensemble är att ange och hålla en rytm.

BAKGRUND

Det här kapitlet tar upp den bakgrund som är relevant för studien. Först introduceras innebörden av musik, både som ord och som begrepp. Detta är uppdelat i tre underkategorier som förklarar musiken ur olika perspektiv, av anledningen att inge djupare förståelse för vad musik kan innebära i dess olika former. Det är även relevant för studien då förklaringen tydliggör vilka perspektiv på musik som studien utgår ifrån under diskussionen. Därefter redogörs för hur styrdokumentet ser ut för fritidshemmet. Detta för att påvisa vilken del musik har i läroplanen för fritidshem. Slutligen presenteras tidigare forskning i ämnet.

Musik och musikalitet

Självva ordet *musik* härstammar från det grekiska begreppet *mousiké techné* som kan översättas till "musisk konst" och kommer ursprungligen från de nio muserna i grekisk mytologi. Muserna var konstens gudinnor som gav röst åt allt vackert i livet (Uddén 2004, s. 13). Uddholm (1993, s. 23) beskriver konsten som ett sätt att kommunicera och menar att musiken kommunicerar olika känslor. "Musiken är känslor". Musiken kan däremot innebära många olika saker - annat än känslor - och ses ur olika perspektiv. Musik kan ses som objekt, handling eller som en del i estetisk uppfostran.

Musik som objekt

Ofta betraktas musiken som objekt. Den ses då som konst, ett musikstycke eller ett verk som ska användas och avnjutas av utövaren eller åskådaren. Människor förhåller sig då till en låt, till exempel, som någonting annat än det faktiska framförandet och bedömer den som antingen bra, dålig eller någonting mittemellan. Musiken bedöms därför som någonting statistiskt utifrån osynliga och objektiva kvalitetskriterier (Thorgersen 2013, s. 64).

Att lyssna på musik är i dagens moderna samhälle ett dagligt inslag. "Aldrig tidigare har så många människor lyssnat till musik så ofta som nu" (Kempé & West 2010, s. 15). Idag kan man med enkelhet få tag i musik där man kan lyssna precis var och hur man vill, på vad man vill. Det är idag många fler människor som hellre lyssnar på musik än utövar den (Bossius & Lilliestam 2011, s. 295).

Musik som handling

Musik kan även ses som handling. Den ses då som en aktivitet, någonting som görs där människor samspelar. *Musicera* är ett svenskt begrepp som vanligtvis bara täcker den utövande delen av musik som handling (Thorgersen 2013, ss. 64–65.) Ett begrepp som är större och sträcker sig längre än till enbart utövandet är Christopher Smalls *musicking*. Small tog substantivet "musik" och gjorde om ordet till ett verb, i betydelsen att musik är mer än en produkt. *Musicking* innebär *deltagandet* i ett musikframförande. Det handlar om att utföra, men även om att lyssna, komponera eller dansa (Varkøy 2014, s. 48). Musiken blir på så vis en handling på flera olika sätt.

Musik som handling eller aktivitet kan däremot ha olika betydelse för olika människor. I vår kultur är musikaliskt utövande omgivet av föreställningar om musikalitet och musikalisk förmåga. Musik ses som en prestation som bedöms på en skala från bra till dåligt. Detta stärks av både gamla föreställningar om att musik är någonting svårt och enbart är till för "den som kan" samt av tv-program som *Idol*¹ (Bossius & Lilliestam 2011, s. 296). Många får prestationsångest när det handlar om att utöva musik och anser sig sakna "musikalitet" eller

¹ Ett tv-program i form av en sångtävling.

“talang” (Ruud 2002, s. 95). Ruud (2002, s. 108) resonerar vidare om hur många fler människor det finns som faktiskt är “tillräckligt bra”, även om de inte tror det. “Tillräckligt bra” är enligt Ruud att våga, att kunna bortse från prestationsångesten som hämmar möjligheten att uttrycka sig. Att vara “tillräckligt bra” behöver inte innebära mer än att sjunga en sång, spela några ackord på en gitarr eller bara att bjuda upp till dans - som forskning visar skapar livsglädje och livsutveckling. Bara genom att våga prova och våga uttrycka sig är man “tillräckligt bra”.

Musik som estetisk uppfostran

Till sist kan musiken vara en del i estetisk fostran. Forskning har visat att länder med en bra estetisk verksamhet i utbildningen har elever som presterar bättre i internationella undersökningar som PISA och andra allmänna undersökningar om elevernas sociala funktion och hälsa (Thorgersen 2013, s. 66). Wiklund (2015) beskriver hur musikämnets kärna består av musicerande och skapande där grunden för musikupplevelser och lärande är det gemensamma musikutövandet. När eleverna musicerar tillsammans övar de sin samspelsförmåga, den musikaliska känslan och sin kommunikation. Gemensamt musicerande bidrar även till att eleverna stärker sin personliga och sociala utveckling. Thorgersen (2013, s. 66) avslutar med att påpeka att om inte estetiska verksamheter i skolan upprätthåller bra kvalitet är det bättre att eleverna inte deltar i någon estetisk verksamhet alls. Musiken tar alltså här formen som bidragande faktor till elevers utveckling både i skolan och på ett personligt plan.

Styrdokument om musik

Enligt *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lgr11 rev. 2018, s. 22) ska undervisningen stimulera elevernas utveckling och lärande med utgångspunkt i elevernas intressen, behov och erfarenheter. Eleverna ska även kontinuerligt utmanas och inspireras till nya upptäckter. Undervisningen ska erbjuda en variation av arbetssätt, uttrycksformer och lärmiljöer. Lärandet ska vara situationsstyrt, upplevelsebaserat och grupporienterat där elevernas fantasi och förmåga att lära tillsammans ska främjas. Detta uppnås genom lek, rörelse och skapande genom olika estetiska uttrycksformer där eleverna ska arbeta utforskande och praktiskt. Genom leken ska eleverna ges möjligheter att bearbeta intryck, prova sin identitet, utveckla kreativitet samtidigt som de utvecklar sin förmåga att samarbeta och kommunicera.

I de centrala innehållen för fritidshemmet (Lgr11 rev. 2018, s. 24) ska eleverna arbeta med:

- “• Skapande genom olika estetiska uttrycksformer, till exempel lek, bild, musik, dans och drama.
- Olika material, redskap och tekniker för att skapa och uttrycka sig.
- Tolka och samtala om olika estetiska uttryck.
- Digitala verktyg för framställning av olika estetiska uttryck.”

Centralt är att eleverna ska ges möjlighet att skapa genom olika estetiska uttrycksformer, där musik är ett av exemplen som ska ingå i undervisningen. Inom musikämnet finns det gott om olika material, redskap och tekniker för musicerande, med förutsättningar att tolka och samtala. Via digitala verktyg finns även olika musikrelaterade appar och program där eleverna kan skapa sin egen musik.

Tidigare forskning

Avsnittet sammanfattar tre olika studier vars forskningsområde är relevant för den här studien. Då musik på fritidshemmet är ett näst intill obeforskat område finns därför mycket få vetenskapligt granskade studier. De vetenskapliga texter som beskrivs i den här studien har på olika sätt koppling till antingen musik och lärandet inom musik eller sociala sammanhang som liknar fritidshemmets. Inledningsvis återges en studie som belyser musikens och den fria lekens betydelse för barns utveckling och lärande. Därefter följer en studie som visar på hur barn samspelar och lär sig i grupp. Den tredje och sista studien handlar om en undersökning om människors omusikalitet.

Musik och den fria leken

Mignon van Vreden (2018) forskar i sin studie om hur musikinslag i den fria leken främjar elevers utforskande i de vetenskapliga ämnena. Forskningen genomfördes med en mindre barngrupp på en förskola i Sydafrika. van Vreden beskriver hur musiken är en sorts interaktion som sker mellan barnet och omvärlden. Resultatet visade att genom musiken - som blir extra viktig vid tidig ålder - kan barn lära sig om sig själva och sin omvärld, samtidigt som de utvecklas emotionellt och stimulerar sin fantasi och kreativitet. Med hjälp av musik kan barnen även utveckla sin grovmotorik. Rörelse och musik tillsammans är ett effektivt sätt att utbilda barnen på, då de uppskattar båda delar.

Musiken är ett av de första naturliga verktygen för barn att uttrycka sina tankar, känslor och önskningar på. Barns medfödda musikalitet uttrycks och utvecklas inte bara när de ges tid att utforska den. Musiken skapar även en frihetskänsla och stärker barnens förmågor till anpassning. När musiken integreras genom lek ger det upphov till oväntade ögonblick i lärandet och utforskandet av barnens vetenskapliga värld.

Den tidiga barndomen är tiden då barn lär sig allra mest om sin omvärld genom lek. De allra yngsta barnens lek är ofta bunden till fysiska objekt i omgivningen och beror helt på vilka dessa objekt i fråga är. van Vreden belyser då vikten av att ha en stimulerande miljö med musikaliskt material som inspirerar till musikaliskt lärande och lek. Integrerad musik i den fria leken har potential att främja barnens djupare förståelse inom andra kunskapsområden, såsom till exempel matematik och fysik.

Att lära tillsammans

Jellison, Draper och Brown (2017) presenterar i sin studie två olika scenarion som utspelar sig i USA. Forskningen bedrivs i en klass med sjuåringar (firstgrade class) och i ett highschool-marchingband. Studiens resultat visar hur barn naturligt vill hjälpa varandra och hur deras samarbete och hjälpsamhet ökar efter att ha varit delaktiga i synkrona aktiviteter, såsom musikaktiviteter. Detta samarbete, som i musiken faller sig naturligt, hjälper medlemmarna i gruppen att känna samhörighet och en inkluderande gruppkultur.

Peer-assisted learning (PAL) hänvisar till när barnen lär sig parvis eller i en mindre grupp. Denna typ av lärande har gett positiva effekter på akademiskt lärande för barn med specialpedagogiska behov. Det finns även sociala fördelar med att barnen lär genom PAL. De barn som lär ut eller lär i dessa grupper har lättare att överföra sitt lärande i nya situationer. PAL är ett flexibelt system för barn att lära, speciellt inom musik, med flera gynnsamma effekter på såväl lärande, samhörighet i grupper samt den sociala utvecklingen.

Omusikalitet

Uddholm (1993, ss. 8–24) genomförde en efterforskning kring pedagogers så kallade "omusikalitet". Han sökte då upp pedagoger i olika åldrar på olika skolor som utgav sig för att vara omusikaliska. I forskningen beskriver han hur man ofta hör att människor anser sig vara omusikaliska och undrade därför vart alla dessa människor finns samt vad omusikalitet innebär. För att ta reda på om man var omusikalisk eller inte fick alla "omusikaliska" i uppgift att spela fel på en trumma samtidigt som en annan rytm spelades. I sitt sökande fann han att samtliga av deltagarna som ansåg sig själva vara tondöva eller ej kapabla till musik inte alls var så omusikaliska som de påstod, då alla misslyckades med att spela fel på trumman. Resultatet visade att människors syn på musicerande många gånger innebar att antingen kunna sjunga rent² eller spela något instrument, vilket enligt Uddholm inte alls definierar vad musicerande är. Han menar istället att: "Musik är ett 'flöde' och musikalitet är att 'flöda'". Ett flöde innebär rörelse och all rörelse förutsätter en förändring. Vi känner rörelsernas hastighet som "puls" och hör förändringar inom melodier där tonerna upplevs i ett sammanhang, och inte en och en. Uddholm visar på att musikalitet är förmågan att uppleva förändringarna som ett flöde och upplever vi ett flöde är vi musikaliska. Han drar därför slutsatsen att om man kan flöda och uppleva musik, få olika känslor av musik, är man musikalisk.

² Att sjunga rent innebär att sjunga "rätt" toner vid rätt tillfälle. Sjunger man någonting annat än den avsedda tonen anses det vara falskt och därmed inte "rent".

TEORETISK RAM

I detta kapitel presenteras två teorier som är relevanta för studien. Dessa är Lev Vygotskijs sociokulturella teori om lärande genom appropriering av kulturella redskap och John Deweys pragmatiska teori. Då mycket av fritidshemmets innehåll handlar om den sociala utvecklingen och elevers förmåga att fungera i grupp under praktiska aktiviteter, är både Vygotskijs och Deweys teorier av relevans för studien.

Sociokulturell teori

I ett sociokulturellt perspektiv på lärande är en av utgångspunkterna att man är intresserad av hur människor, enskilt och i grupp, tillägnar sig och utnyttjar kognitiva och fysiska resurser. Speciellt samspelet mellan kollektiv och individ står i fokus. Människan är en biologisk varelse som föds med en viss uppsättning mentala och fysiska resurser men dessa behöver inte begränsa oss. Människor är också kulturvarer som samspekar, tänker och lär tillsammans i en miljö som erbjuder både materiella och mentala resurser och verktyg. Dessa resurser och verktyg kallas även för *kulturella redskap* (Säljö 2000, ss. 17–20). Kulturella redskap definieras av Vygotskij som antingen intellektuella eller fysiska. De intellektuella redskapen innebär till exempel språk medan de fysiska redskapen är saker och ting som till exempel böcker, instrument, notblad etcetera (Wallerstedt, Lagerlöf & Pramling 2014, s. 26).

Människan har genom historien utvecklat otaliga verktyg i vår omgivning som hjälper oss att övervinna våra biologiska begränsningar. Dessvärre har samhällets gemensamma kunskaper för länge sedan passerat vad en mänsklig hjärna enskilt kan komma ihåg och hålla redan på. Kunskaper och färdigheter som rör samhället har inte sitt ursprung i våra hjärnor, även om hjärnan har sin del i att utveckla dem. Dessa kunskaper är kopplade till mening och innebörd, vilket är kommunikativa företeelser, och inte biologiska. Med andra ord är detta kunskaper och färdigheter som byggts upp under lång, lång tid i ett samhälle och som man blir delaktig i genom att interagera med andra. Kommunikation skapar kulturella redskap och det är genom kommunikationen som de förs vidare (Säljö 2000, ss. 17–22).

Överförandet av redskapen kallas för *appropriering*. När man tidigare talade om lärande brukades begreppet *internalisering*. Dock ansåg flera teoretiker att begreppet var för begränsat och man började då istället använda appropriering. Till skillnad från internalisering som indikerar att eleven endast *tar in* information från en utomstående handlar appropriering om hur eleven *tar över* informationen och gör om den till sin egen. När en individ lär genom internalisering antas den erhållna kunskapen vara en sorts kopia av någon annans redan befintliga kunskap. Av den anledningen används inte termen internalisering längre (Wallerstedt, Lagerlöf & Pramling 2014, s. 29). Den här studien fokuserar därför enbart på begreppet appropriering.

Appropriering handlar emellertid inte bara om att en individ övertar färdiga redskap. Det kräver ett aktivt meningsskapande av individen där processen utvecklar både den egna personen och samhället. En förutsättning för att det kollektiva samhället ska gå framåt och hela tiden utvecklas är att nya kreativa sätt att använda redskapen tillkommer. Vygotskijs teori menar att kreativitet handlar om att skapa någonting nytt via redan approprierade kulturella verktyg. Kreativitet skapas därför inte ur intet, det kräver kunnande och möjligheter till skapande. Däremot kan approprieringen ta olika lång tid eftersom ingen kan lära sig att behärska ett redskap fullt ut från första stund. Förutsatt att ingen någonsin kan bli fullärd. Lärandet ur ett sociokulturellt perspektiv är på så sätt en ständigt pågående process. Medan individen bekantar

sig mer och mer med redskapet i fråga tillkommer nya kunskaper alltjämt (Wallerstedt, Lagerlöf & Pramling 2014, ss. 21–29).

Eftersom det sociokulturella perspektivet intresserar sig för samspelet mellan individ och kollektiv går det enkelt att tillämpa på fritidshemmet, och blir på så sätt relevant för studien. Fritidshemmet är en arena för sociala interaktioner där eleverna lär sig att samspela med andra individer och fungera i samhället. Eleverna på fritidshemmet är beroende av att personalen har tillägnat sig rätt sorts kulturella redskap och samtidigt kunskapen om hur dessa approprieras på bästa sätt. Då eleverna själva ska kunna ta till sig redskapen som musikutövandet är i behov av förutsätter det att personalen har erhållit dem först eller åtminstone har vetskapen om hur eleverna på egen hand kan appropriera dem.

Pragmatisk teori

En av pragmatismens grundare var John Dewey. Dewey hade en, för honom grundläggande, idé om att allt tänkande borde inbegripa en handlingsdimension. Han skapade då *intelligent action* som innebär att all teoretisk kunskap ska prövas praktiskt, såväl som praktiken bör granskas utifrån teoretiska perspektiv. En professionell person måste då använda sig av både intelligens och handlingsförmåga i sitt utövande - därav namnet "intelligent action". Teorin och praktiken bör inte ses som varandras motsatser, utan som varandras förutsättningar. Det ena kan därför inte värderas högre än det andra (Hartman 2013, ss. 238; 248).

Ett uttryck som har kommit att bli något av Deweys kännetecken är *learning by doing*. Uttrycket speglar Deweys åsikter om hur människor, däribland barn, på bästa sätt når fram till och tillägnar sig kunskap. Dewey menar att man behöver använda hela kroppen i sin inlärningsprocess där inte längre läraren och boken är de enda undervisarna. Genom att arbeta praktiskt hålls elevernas intresse och uppmärksamhet vid liv, vilket ger undervisningen mening och bidrar till lättare inläring (Harman 2013, s. 238).

Dewey ansåg att musik, bland annat, var en viktig estetisk verksamhet i barns lärande. Han såg främst till barns intressen och poängterade deras självklara sätt att leka med gester, rörelser och låtsaslekar som olika sätt att konversera (Uddén 2004, s. 24).

Då "learning by doing" handlar om att elever behöver arbeta praktiskt för att på bästa sätt erövra kunskap är även den pragmatiska teorin relevant för studien. Eftersom fritidshemmet enligt Lgr11 (rev. 2018, s. 22) ska arbeta praktiskt och utforskande överensstämmer det med Deweys teori, och är på så vis tillämpbar inom musikämnet som till stor del är praktiskt. "Intelligent action" är också relevant för studien då fritidshemmet i sin verksamhet stimulerar både teoretiska och praktiska egenskaper vid olika tillfällen.

Sammanfattning

Både Vygotskijs och Deweys teorier har ett fokus som grundar sig i det praktiska utövandet i sociala sammanhang. Vår utgångspunkt är att de tillsammans bildar en fungerande teoretisk ram för studien. Tillsammans går de att applicera på musikämnet då musik ofta upplevs och skapas gemensamt där det sociala lärandet med tillhörande kulturella redskap behöver utföras och prövas i praktiken samt ges mening.

METOD

I det här kapitlet redogör vi för vilka metoder som vi använt oss av i vår studie. Vi motiverar också varför de är relevanta för studien. Först presenteras det vetenskapliga perspektivet och de metodval som studien har haft som utgångspunkter. Därefter beskrivs urvalet av deltagare i studien och hur vi genomförde undersökningarna. Vidare presenteras analysmetoden som tillämpats under bearbetningen av resultatet. Metodkapitlet avslutas med att tydliggöra hur vi arbetat för att uppnå de etiska forskningskraven samt hur vi uppnått kraven på validitet och reliabilitet.

Vetenskapligt perspektiv

Den här studien utgår från ett kvalitativt perspektiv. Enligt Bryman (2018, s. 61) är kvalitativ forskning en forskningsstrategi som vanligtvis lägger vikten vid hur olika individer dels uppfattar men även tolkar sin sociala verklighet. Bryman (2018, s. 477) beskriver vidare hur kvalitativa forskare ofta uttrycker en vilja att uppfatta den sociala verkligheten på samma sätt som undersökningspersonerna, att "se världen med de andras ögon". Att se världen - i detta fall verksamheten - med andra ögon, personalens och elevernas ögon, var precis vad vi ville uppnå med våra intervjuer.

Studien utgår även från det humanvetenskapliga perspektivet hermeneutik. Eftersom hermeneutiken ofta används för att förmedla enskilda individers upplevelser (Thurén 2007, s. 71), och fokuserar på att tolka och förstå dessa upplevelser (Westlund 2015, s. 71), valde vi att använda detta perspektiv då syftet med studien är att förstå verksamheten ur personalens och elevernas synvinkel. Då studien fokuserar på personalens respektive elevernas intresse för musik och hur de upplever att fritidshemmet arbetar med musik är hermeneutiken av relevans på grund av sin subjektiva inställning. Denna subjektiva inställning kommer sig av att forskare har olika förförståelser som påverkar hur de väljer att tolka och förstå empirin (Westlund 2015, ss. 79–80). Vår förförståelse av musik var en stor anledning till att ämnet musik på fritidshemmet valdes. Framför allt var det våra tidigare erfarenheter av bristen på musik på fritidshemmet som påverkade vårt val att söka djupare efter orsaker till detta, där vi ville studera personalens och elevernas syn på musik i verksamheten.

Metodval

I enlighet med studiens vetenskapliga perspektiv, används kvalitativa forskningsmetoder i utförandet. Eftersom vi ville ta reda på mer om hur personalen i fritidshemmet arbetar med musik och vad både personal och elever anser om musiken, kom vi fram till att den bästa metoden att åstadkomma detta var med hjälp av kvalitativa intervjuer.

Intervjuerna av fritidspersonal var semistrukturerade och fokuserade på deras upplevelser av musik på fritidshemmet. I utformningen av vår intervjuguide (se Bilaga 7) försökte vi strukturera upp frågorna så att vi hade en grund att utgå från med möjlighet att ställa följdfrågor. De flesta frågorna i intervjuguiden var formade på ett sätt där deltagarna inledningsvis endast kunde svara ja eller nej. För att få mer innehållsrika svar konstruerades då följdfrågor på förhand i form av öppna frågor där de intervjuade kunde tala fritt. Bryman (2018, s. 315) skildrar att öppna frågor ger den intervjuade möjlighet att mer fritt svara på frågor och leder dem inte i en viss riktning. I skapandet av frågorna var vi kritiska till våra egna frågeställningar och försökte få dem att inte vara ledande.

För att få en inblick i vad eleverna anser om hur och när musik nyttjas på fritidshemmet ville vi genomföra kvalitativa intervjuer där också. Med tanke på stora barngrupper och minimalt med

tid tog vi beslutet att intervjua eleverna i fokusgrupper. En fokusgruppsintervju är en form av gruppintervju där deltagarna för samtal med varandra medan intervjuaren observerar och styr samtalet för att hålla det till ämnet (Trost 2010, ss. 44–45). Fokusgruppsintervjuerna var också semistrukturerade då de följde vissa förutbestämda frågor som ställdes av intervjuaren, men uppmanade likväl till diskussioner mellan eleverna. Utöver tid och många elever var ytterligare en anledning till valet av fokusgruppsintervjuer att eleverna skulle känna sig mer bekväma i en grupp än att bli intervjuade enskilt. Vi hoppades även att fler idéer och åsikter skulle spöras av diskussioner i grupp. Intervjuerna (se Bilaga 7, Intervjuguide) fokuserade på elevernas musikvanor samt deras upplevelser av och intresse för musikaktiviteter i fritidshemmet.

I studien ingår även en observation då vi inventerade vilka lokaler och resurser som fanns att tillgå i fritidshemmets verksamhet. Dessa inventerades i syftet att se vilka möjligheter till lärande i musik som fanns, rent praktiskt. Vi har i vårt arbete valt att definiera observationen som kvalitativ. Vanligtvis innebär observation att forskaren på olika sätt observerar människor och deras beteenden i varierande sociala sammanhang. *Strukturerade observationer* är en teknik där observatören följer specifika regler som redan innan bestämt exakt vilka beteenden som ska observeras. Man använder sig då av ett observationsschema där dessa beteenden kategoriseras och tydligt visar vilka kategorier som är avsedda att observera (Bryman 2018, s. 340).

I studien använde vi oss av ett observationsschema (se Bilaga 8) men vi observerade dock inte några beteenden. Vi observerade inte några människor alls. Det som observerades var lokaler och resurser, i detta fall musikrelaterade resurser. Av intresse var dedikerade musiksalar, ackordinstrument, rytminstrument, rum med möjlighet till musikaktiviteter och ljudkällor.

Enligt Ahrne och Svensson (2015, s. 10) mäts inte data eller empiri som samlas in vid kvalitativ forskning, utan konstaterar bara *att* den finns, när den förekommer och hur den fungerar, medan kvantitativa data mäts i till exempel antal. Anledningen till att vi valt att kalla observationen för en kvalitativ observation är på grund av att vi enbart observerar *vad* som finns inom en bestämd kategori, och inte *hur mycket* som finns av varje kategori. I observationsschemat antecknade vi även vart respektive kategori förekom samt hur åtkomsten såg ut. Vi anser därför att studiens observation är mer i enlighet med kvalitativa metoder än kvantitativa.

Urval

I den här studien använde vi oss av ett bekvämlighetsurval. Bryman (2018, s. 243) beskriver att ett bekvämlighetsurval består av personer som händelsevis finns tillgängliga för forskaren. I detta fall valdes skolor där vi tidigare har haft VFU-perioder då vi med lätthet kunde kontakta dessa skolor.

Skolorna befinner sig i två olika kommuner. På varje skola intervjuades två i personalen som arbetar inom fritidshem och en respektive två fokusgruppsintervjuer med elever genomfördes. Observationerna av lokaler och resurser ägde rum i samband med personalens intervjuer. Alla namn på personal och elever i studien är fiktiva för att skydda deltagarnas identiteter. Vi kallar skolorna för “Skola A” och “Skola B”, med syftet att aidentifiera även dem. Skola A har elever i årskurserna 3–6 med en fritidsavdelning där majoriteten av elever går i tredje- och fjärde klass. Skola B har elever från förskoleklass till tredje klass. Fritidshemmet är uppdelat i två olika byggnader där vardera byggnad huserar två fritidsavdelningar och de flesta i årskurs 3 har redan slutat på fritidshemmet.

Genomförande

Det första vi gjorde var att skicka ut missivbrev i form av ett mail (se Bilaga 1) med bifogade informationsbrev (se Bilagor 2 och 3) till rektorerna på de två skolorna. Medan vi inväntade svar från skolorna genomförde vi en pilotstudie (se Bilaga 6) med vuxna och en med barn. Pilotstudier är ett sätt att prova sina intervjufrågor i förväg för att säkerställa att frågorna fungerar men också för att se om undersökningen blir bra i sin helhet (Bryman 2018, s. 332). Efter att vi fått klartecken från skolornas rektorer och den valda personalen skrev vi ut samtyckesblanketter till både personal och vårdnadshavare (se Bilagor 4 och 5). Dessa lämnades på respektive fritidshem och skickades ut till vårdnadshavarna av personalen på fritidshemmet. Därefter planerade vi i samråd med personalen in våra intervjuer med personal och elever, samt tid för observation. För att minska risken att missa någon viktig detalj närvarade vi båda två samt spelade in samtliga undersökningar.

Kvale och Brinkmann (2014, ss. 218–219) påpekar fördelarna med att spela in intervjuer då intervjuaren inte behöver fokusera lika mycket på att anteckna svaren eftersom de spelas in och på så vis istället kan lägga fokus på ämnet för att hålla diskussionen rullande. Vidare menar Kvale och Brinkmann (2014, ss. 220–221) att det finns många strategier för att transkribera en inspelad intervju. I transkriberingen uteslöts sådant som upprepningar, pauser och betoningar, för att få, som Kvale och Brinkman (2014, s. 221) skriver: ”en mer formell skriftspråklig karaktär”.

Intervjuer med personal och observation

Intervjuerna genomfördes i rum som personalen själva valde ut där vi inte behövde oroa oss för att bli störda. Innan intervjuerna började samlade vi in samtyckesblanketterna och upprepade att deltagandet var frivilligt samt att de när som helst fick avbryta. Vi bad även om tillåtelse att spela in samtalen. Då vi haft VFU på dessa skolor föll det sig naturligt att den som kände personalen ställde frågorna, medan den andre förde anteckningar och flikade in vid behov. Frågorna ställdes utifrån en intervjuguide där vissa följdfrågor även uppstod.

När intervjuerna var färdiga bad vi om att få gå runt och observera vilka möjligheter till musik som fanns. En i personalen följde med och guidade oss runt i lokalerna samt visade olika musikrelaterade resurser.

Fokusgruppsintervjuer med elever

När vi kom till skolorna för elevintervjuerna började vi med att gå igenom de inlämnade samtyckesblanketterna. Vi sorterade bort de som inte medgivit och de som inte var där. Urvalet blev då enkelt eftersom det endast var fem elever på den ena skolan och elva elever på den andra som kunde medverka. Därefter satte vi oss med eleverna i ett avskilt rum och informerade om intervjuens syfte och frågade om vi fick spela in. På samma sätt som vi gjort med personalens intervjuer, skötte den som kände barnen intervjun medan den andra satt bredvid, lyssnade och fyllde i där det behövdes.

Arbetets fördelning

Vi var två som genomförde denna studie och vi har båda medverkat aktivt under alla delar av studiens gång. Tillsammans skapade vi informationsbrev, samtyckesblanketter, intervjuguiden och observationsschemat samt genomförde pilotstudien. Vi medverkade båda två på samtliga intervjuer och observationer men bytte roller beroende på vilken skola vi var på. Under transkriberingen satt den ena utav oss med en mobiltelefon med inspelningarna och styrde denna medan den andre skrev ned dialogerna på datorn. Analyserna och innehållet i resultat- och diskussionskapiteln diskuterade vi sinsemellan medan en av oss agerade sekreterare. Dock

granskades den skrivna texten av oss båda under hela processen, där vi båda två korrigerade vid behov. I vissa kapitel delade vi även upp arbetet på det sättet att den ena letade, hittade och skrev ned referenser medan den andra utformade en text utefter referenserna.

Analysmetod

Analysen av resultatet har skett med hjälp av metoden *tematisk analys*. Bryman (2018, ss. 703–705) definierar ett tema som bland annat “en kategori som identifieras av analytikern utifrån hans eller hennes data”. Temat bör även ha en koppling till forskningens fokus och förse forskaren med en grund för teoretisk förståelse av hans eller hennes insamlade data. Bryman rekommenderar att analytikern i sitt försök att hitta olika teman ska hålla utkik efter bland annat repetitioner, likheter och skillnader i intervjupersonernas svar, samt saknade data i empirin. Repetitioner innebär någonting som ofta återkommer eller repeteras medan saknade data innebär att analytikern reflekterar över vad som *inte* finns med i empirin.

Analysen har mer eller mindre skett parallellt med transkriberingen av intervjuerna. Varje gång en analys spontant dök upp under transkriberingen antecknades denna på ett separat papper. Samma fenomen uppstod på sätt och vis när resultatet skrevs ned. Den här gången uppkom temana fortlöpande under tiden som resultatkapitlet skrevs. Medan vi skrev noterade vi ämnen som nämndes upprepade gånger i intervjuerna samt såg likheter mellan flera av intervjusvaren. När kapitlet var färdigt var det självklart vilka teman som syntes i texten, eftersom vi redan fört anteckningar kring dessa.

Forskningsetik

Vi har i denna studie tagit stor hänsyn till Vetenskapsrådets (2002, s. 6) individskydds krav. Individskydds kravet ställer krav på forskarens etiska ställningstaganden och ger anvisningar till det förhållande som ska finnas mellan forskare och uppgiftslämnare. Individskydds kravet konkretiseras genom fyra huvudregler. Dessa är: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*.

Informationskravet innebär att de intervjuade ska informeras om studiens syfte och genomförande men även att deltagandet är frivilligt och att den information som samlas in under intervjuerna endast används till studien.

Samtyckeskravet innebär att de intervjuade måste lämna sitt samtycke. Är de intervjuade under 15 år krävs även samtycke från vårdnadshavare. De intervjuade har även rätt att besluta om och hur länge de vill medverka. Skulle de intervjuade drabbas av negativa konsekvenser har de rätt att avbryta sin medverkan.

Konfidentialitetskravet innebär att informationen som samlas in om deltagarna i studien ska hanteras på ett sådant sätt att inga utomstående kan identifiera de intervjuade.

Nyttjandekravet innebär att informationen som samlas in inte kommer nyttjas för några andra ändamål än i studien.

Samtliga krav redovisades och förklarades i informationsbrev som skickades ut till rektorer, fritidshemspersonal och vårdnadshavare. I breven informerades även deltagarna om syftet med studien samt att medverkan var frivillig och när som helst kunde avbrytas. Detta upprepades även i början av varje intervju för att säkerställa att deltagarna var på det klara med informationen.

Under intervjuerna har vi även varit tydliga med att innehållet i studien kommer behandlas konfidentiellt. Såväl individer som fritidshem och skolor aidentifieras och har tilldelats fiktiva namn för att ingen ska kunna identifiera de som intervjuats. Allt insamlat material används enbart till studien och alla inspelningar raderas när uppsatsen är godkänd för att uppfylla konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Reliabilitet, Validitet och Generaliserbarhet

Reliabilitet innebär att studien ska vara tillförlitlig där mätningarna ska vara korrekt gjorda (Thurén 2007, s. 26). För att en studie ska vara tillförlitlig krävs det att deltagarna har fått samma frågor och givits samma förutsättningar i samma situationer. Att använda sig av begripliga och vanliga ord för att minska missförstånd bidrar också till en ökad reliabilitet (Trost & Hultåker 2016, s. 61–63). Vi har i studien gjort vårt yttersta för att vara så tydliga som möjligt om vårt syfte, vår metod och våra etiska ställningstaganden samt i våra intervjufrågor. Alla deltagare har fått besvara samma frågor och har givits samma förutsättningar inför intervjuerna. Samtliga intervjuer spelades även in för att inte missa någon viktig information. Under transkriberingen och analysen av resultatet har vi suttit med båda två för att inte skapa felaktiga uppfattningar eller förvränga svaren. Vid intervjuer kan det vara fördelaktigt att vara två som intervjuar då det kan ge en större informationsmängd om dessa två är samspelade (Trost 2010, s. 66–67). Med förhoppningen att komplettera varandra och kunna samla så mycket information som möjligt närvarade vi båda två vid intervjuerna. Däremot finns det en risk för att den intervjuade upplever ett underläge om det är fler än en intervjuare, vilket också kan ha inverkan på svaren (Trost 2010, s. 67). I ett försök att motverka en eventuell känsla av underläge genomfördes intervjuerna, som tidigare nämnts, i rum som personalen själva valt ut. För att inge en tryggare känsla och få ett mer naturligt samtal leddes även intervjuerna av den av oss som personalen kände sedan tidigare och var bekväm med.

Validitet innebär enligt Thurén (2007, s. 26) att en undersökning är giltig genom att man endast undersökt det som var avsett att undersöka, och ingenting därutöver. För att uppnå validitet var vi noga med att hålla oss till våra intervjufrågor och inte komma ifrån ämnet. Däremot kan inspelning av intervjuer oroa deltagarna eller bringa dem ur fattning vilket kan påverka vad intervjupersonerna väljer att svara, och därmed sänka validiteten (Bryman 2018, s. 578).

Thornberg och Fejes (2015, ss. 270–271) påpekar hur, i kvantitativ forskning, viktig generaliserbarhet är men att en kvalitativ studie ofta inte går att generalisera i samma mått. Generalisering innebär i vilken utsträckning resultatet i en studie är applicerbart på sådant som inte ingått i studien. I kvalitativ forskning är det svårare att generalisera människor - som är mer föränderliga till sin natur. Resultatet i en kvalitativ forskning som undersökt sociala fenomen varierar hela tiden beroende på vilka som ingår i studien, miljön och kontexten.

Den här studien är av liten skala och är inte särskilt generaliserbar på hela skolväsendet. Då den endast har utspelat sig på två skolor i olika kommuner kan vi enbart uttala oss om just den verksamhet vi har studerat. Studien är däremot inte mindre intressant för det. Resultatet och analysen kan vara användbart för andra skolor som befinner sig i liknande situationer, samt vara användbart för de skolor som faktiskt ingår i studien.

RESULTAT

I det här kapitlet redovisas resultatet av undersökningarna som genomfördes på de olika skolorna. Först presenteras skolorna var för sig där deras möjlighet till musik, hur personalen på fritidshemmet arbetar med musik och elevernas intressen beskrivs, följt av en sammanfattning i slutet av varje skola. Till sist jämförs Skola A och Skola B med varandra, där skillnader och likheter ställs upp. Här beskrivs också de olika teman som identifierats under analysen av resultatet.

Alla deltagare i studien, både personal och elever, har tilldelats fiktiva namn som antingen börjar på bokstaven A eller B för att klargöra vilken skola de hör till. På Skola A intervjuades två ur personalen, Annika och Astrid, och fem elever. Annika tog sin examen som lärare i fritidshem 2017 och har arbetat på skolan i lite mer än ett år, men har tidigare erfarenhet av yrket. Astrid har arbetat på skolan i cirka fem år och tog sin examen som lärare i fritidshem 2010, med nästan tio års erfarenhet inom yrket. Annika och Astrid har haft inslag av musik i sin utbildning, men inte i någon större utsträckning och inte så pass mycket att de känner sig bekväma med att lära ut.

På Skola B intervjuades Bodil och Berit samt elva elever. Eleverna på Skola B delades upp i två grupper med sex elever i den ena gruppen och fem i den andra. Bodil är utbildad förskollärare sedan 1998 men arbetar även inom fritidshem. Utav 21 år inom yrket har hon arbetat på skolan i 19 år. Berit är utbildad fritidspedagog sedan 1989 och har arbetat på skolan i 25 år, med en yrkeserfarenhet på 26 år. I Berits utbildning ingick musik som en liten del i kursen och Bodil fick möjlighet att spela gitarr ungefär tre gånger per termin. Däremot känner sig ingen av dem tillräckligt säker på att lära ut inom musik.

Skola A

Möjlighet till musik

Skola A saknar musiksäl men har andra utrymmen med möjligheter till musikaktiviteter på fritidshemmet. Skolan har flera ackordinstrument, däribland piano, gitarrer och ukuleler, som inte står framme i fritidshemmets lokaler men som inte är svåra att få tillgång till. Det finns likaså flertalet rytminstrument i form av bland annat bongotrummor, maracas och ägg som inte heller står framme och som enligt personalen inte används. Längst ned i källaren upptäcktes även ett digitalt trumset och ännu fler gitarrer.

Vad som används mest som musikkälla är radion som står placerad i fritidshemmets centrum. I de större utrymmena finns också projektorer med tillhörande högtalare som emellanåt används till musikaktiviteter. Fritidshemmet har även en portabel högtalare av mindre storlek.

Skolan har ingen renodlad musiklektör som undervisar eleverna. De klasslärare som har behörighet i musik undervisar sina klasser i ämnet, medan de klasser vars lärare *inte* har behörighet i musik blir undervisade av en fritidslärare istället.

Fritidshemmets arbete med musik

Under intervjuerna med Annika och Astrid framhöll de vid upprepade tillfällen att musik för tillfället inte är någon stående aktivitet på fritidshemmet. Annika berättar att musiken förekommer allra mest som bakgrundsmusik när eleverna kommer till fritidshemmet på morgonen eller under pysselstunder, för stämningens skull. Vid olika tillfällen erbjuds

aktiviteter som till exempel Just Dance³ eller Minuten⁴ där deltagandet är frivilligt. Det kan även uppstå spontana samtal om musik och framför allt sånger under speciella tider på året.

Annika: Den musiken vi har på fritids, den är ju mer för bakgrund eller för att ha en trevlig stund tillsammans när man sitter och gör någonting. Den kräver ju inte liksom kunskap på det sättet som de får lära sig när de är i skolan, så det skiljer ju sig lite grann. Det kan vara lite skönt också att det är olika. Att det inte är samma. Och det ska ju inte vara samma heller. Det är ju inte meningen riktigt.

Astrid: Just under Melodifestivalen är väl också ett sådant tillfälle där det blir diskussioner om musik.

Astrid: Vi har alltid dansat ut julen varje år men i år gjorde vi inte det med tanke på barngruppen. Men då har vi haft en dag där vid trettondag jul som vi har varit i idrottshallen och sjungit de här olika traditionella sångerna.

Fritidshemmet har tidigare haft ett samarbete med Kulturskolan som anordnat en "Fritidsorkester" där elever fick möjligheten att anmäla sig. Eleverna lärde sig då att spela olika instrument och fick efter en tid spela upp några låtar för resterande på fritidshemmet. Vissa elever tar även lektioner på heltid på kulturskolan, vilket sker under fritidstiden.

Astrid: Kulturskolan har ju både bild och musik här. Så på så sätt kan vi hjälpa till. Och det är ju också en del i läroplanen att vi ska prata om föreningslivet eller fritidsaktiviteter, så det gör vi ju då.

För tillfället genomförs inte musikaktiviteter lika ofta längre. Personalen hänvisar till den aktuella elevgruppen och menar på att det just nu finns många andra saker som behöver prioriteras.

Annika: Det kanske tyvärr finns behov av att lägga energin på andra saker. Det hade kanske varit bättre om det lagts på musik, om man nu ska ta det som ett exempel.

Dagsläget påverkar även hur både personal och elever ser på musiken. Idag finns det ständigt musik runt omkring oss på radion, i affärer, i bilen eller hemma med nya låtar som produceras som på löpande band. Musiken - som allt annat - utvecklas konstant och har kommit att bli en ofantligt stor del av vår vardag. Under intervjuerna lyfte Astrid tanken att det idag finns så mycket musik att det inte längre blir någonting speciellt. Detta medför även svårigheter att utöva musikämnet för den verksamma personalen.

Astrid: Nu är det (musiken) hela, hela tiden. Det är liksom inget... även om det är nytt hela tiden så blir det på något sätt inte nytt för allting låter likadant.

Astrid: Idag känns det mycket svårare för idag är musiken mycket större än den var tidigare. Det är så mycket nytt hela tiden. Det blir svårare med allsångslåtar då, till exempel.

Astrid jämförde också användandet av musik med dagens datoranvändande. Då barn och ungdomar har så mycket skärmtid både i hemmet och i skolan försöker fritidshemmet istället

³ Ett videospel där dansrörelser visas på en skärm som spelarna ska härma.

⁴ En lek som genomförs parvis där en står med ryggen mot en skärm som visar en artist/ett band och den andra ska sjunga en låt som framförs av artisten/bandet. Gissar den som står med ryggen mot skärmen rätt byter man sida. Varje par har en minut på sig att gissa innan turen går vidare.

fokusera på den sociala utvecklingen. Målet är då att eleverna ska klara av att samspela med varandra även utanför skärmarna.

Astrid: Det är så vi tänker om datoranvändandet, eftersom vi inte använder dator här så direkt utan väldigt lite. Vi tror att de använder det väldigt mycket hemma och de använder det mycket i skolan. Så vi vill att de får det lite mer socialt och kan klara av det. Det kanske är så med musiken också.

Utöver läget i elevgruppen finns det andra orsaker till den nuvarande bristen på musik i verksamheten. När frågan ställs till personalen nämns det egna intresset för musik och framför allt ifrågasätts den egna förmågan till musicerande.

Astrid: Jag känner mig ju inte bekväm i det. Jag är så omusikalisk.

Annika: Om jag hade känt mer intresse för att lära mig spela ett instrument så hade jag säkert gjort det. Jag har *velat* lära mig spela instrument men jag har inte kommit längre än tanken. Jag har varit sugen på att lära mig spela gitarr eller någonting men jag är så tondöv på det sättet så jag fattar inte vart man ska sätta fingrarna, så det är ingen idé.

Personalen får frågan om deras personliga intressen påverkar hur de arbetar med musik. Både Astrid och Annika instämmer om att intresset tillför sin del i utövandet av yrket. Astrid förklarar att det man är bra på tycker man är roligt och då har man lättare att inspirera andra och leda aktiviteter. Annika belyser dock att hon inte ser till sin egen musiksmak när musiken väl förekommer på fritidshemmet. Olikheter inom arbetslaget läggs fram som någonting positivt då både Annika och Astrid menar på att olika intressen hos personalen behövs för att få med alla bitar. Trots att det egna intresset för musicerande tryter hos den verksamma personalen på Fritidshem A belyser de att ämnet inte automatiskt utesluts, utan ser andra möjligheter.

Astrid: Man ska jobba utifrån läroplanen så man kan ju inte hoppa över det. Man kan göra musik på olika sätt. Jag behöver ju inte stå och sjunga utan man kan ju göra på andra sätt.

Förutom det egna intresset kring musik upplever personalen att eleverna själva inte verkar ha något större musikintresse som sträcker sig längre än till att lyssna. Det är inte ofta som ämnet tas upp och ingen har uttryckt någon önskan att införa mer musik i verksamheten. De intervjuade pekar återigen på hur diskussioner blossar upp då Melodifestivalen pågår och jämför hur eleverna förr inspirerades mycket mer av programmet än vad de gör nu.

Annika: Jag tror att de lyssnar mycket på musik. Men rent allmänt i de yngre åldrarna har jag känt av att då är det mer kring kanske Melodifestivalen-låtar och artister där. Då har de kanske inte gått ett steg längre och börjat tänka på andra artister. Men om vi tänker på de äldre årskurserna från fyran och uppåt, då har de kanske upptäckt en annan värld inom musiken och kanske kan andra artister som inte är med i Mello. Så att de får ett intresse och en känsla där istället.

Astrid: Sedan vet jag också för några år sedan, då var barn mer drivande genom att själva kanske köra Melodifestivalen. Att de mimar och sjunger på det sättet. Idag upplever jag inte att barn har samma lekar.

Varken Annika eller Astrid ställer sig negativt till användandet av mer musik på fritidshemmet. De anser båda två att musik är en bristvara som det behövs mer av, om det finns möjlighet och om eleverna är intresserade.

Annika: Musik ska finnas i verksamheten, på ett eller annat sätt. Absolut gärna mer om möjligheten finns men definitivt inte mindre.

Skulle eleverna visa mer intresse för musik eller föreslå fler musikaktiviteter ser inte Annika och Astrid någon problematik där. De talar om både enklare lekar som går att genomföra samt källor till inspiration som finns att rådfråga. För att tillgodose elevernas egna önskningar pratar de även om att höra vart deras intressen ligger och se vad de är nyfikna på.

Elevernas intresse

De elever som deltog i studien intervjuades i en mindre fokusgrupp om fem elever där alla var rörande överens om att de på ett eller annat sätt var mycket intresserade av musik. Intresset handlade här om själva lyssnandet och inte om något eget musicerande. Flera av de elever som deltog i intervjun utgav sig för att vara musikälskare som lyssnade varje dag medan ett fåtal lyssnade någon gång ibland. Vart musiken fanns eller när den tog plats i elevernas vardag varierade. De flesta berättade att de valde att lyssna på musik främst när de inte hade någonting annat att göra och när de åkte bil. En del hade ofta på musik hemma eller lekte musikrelaterade lekar medan andra använde musiken för att slappna av.

Arne: Jag har [musik på] varje dag när jag kommer hem. Vi har en högtalare som går på Wi-Fi.

Anders: Oftast när jag inte har någonting att göra eller titta på.

Allan: Jag och min syster brukar köra sångtävlingar ibland.

Anita: Ibland när jag ska sova vill jag ha på musik och sådant men det får jag inte. Men hemma ibland då kan jag ta musik och då kan jag ta det lugnt.

Att det finns mycket musik runt omkring eleverna fanns det ingen tvekan om. På frågan om de tyckte att det blev *för* mycket musik gav alla samma säkra svar: ”Nej”. Eleverna själva kunde inte bli mätta på att lyssna men reflekterade över hur andra kunde reagera.

Allan: Vi brukar ha rätt så mycket musik hemma och då när någon är hemma hos mig brukar de säga såhär: “Inte så mycket musik!” *De* tycker det är för mycket.

Efter en kort diskussion om hur mycket kontra hur lite musik som spelades hemma och huruvida andra uppskattade det kom eleverna fram till att genre och volym spelar roll för lyssnandet. Är det för hög musik upplever eleverna det som störande och menade att allting berodde på vilket humör man är på och vad som passade i situationen.

Då majoriteten av de deltagande eleverna var mycket intresserade av musik ansåg de att musikaktiviteter i allmänhet var roliga. Dock beror deras frivilliga medverkande på vilken sorts aktivitet det handlar om och om det ens finns möjlighet att vara med.

Anna: Jag ville vara med på alla aktiviteter men jag åkte hem efter mellanmålet hela tiden.

Allan: Jag gillar “Minuten” och sångtävlingar och sådant.

Minuten och Just Dance kom upp som exempel på tidigare aktiviteter som genomförts på fritidshemmet. Några tyckte att det inte var så mycket musik på just fritidshemmet längre utan associerade mest musicerandet med skolan. Utav alla elever som deltog i intervjun var det

endast Anders som inte ville ha mer musik i verksamheten, av anledningen att han enbart var intresserad av att lyssna på musik. Övriga kunde tänka sig mer musik just för att det inte förekom lika ofta längre och gärna mer än en gång i veckan.

Flera uttryckte önskemål om sångtävlingar, karaoke eller möjlighet till dans där man själv fick bestämma danssteg. Andra förslag på aktiviteter som eleverna ville se mer av var dansstopp och Just Dance. De ville även ha på mer musik i bakgrunden medan de utförde idrottsaktiviteter. En elev föreslog att man kunde införa mer musik utomhus vilket ledde till en diskussion där de slutligen kom fram till att de ville ha någon form av utomhus-fest med musik. Flera av eleverna verkade sammankoppla musik mer med fest eller kalas istället för aktiviteter eller lekar, då deras erfarenheter mest kretsar kring att lyssna.

Sammanfattning

Annika och Astrids antagande om att eleverna främst föredrog att lyssna på musik var korrekt. Det framkom även att eleverna uppskattar de musikaktiviteter som förekommer, även om de hade velat se mer av dem samt hade några egna förslag på nya musikinslag. Med tanke på de många olika instrumenten som fanns på skolan finns det rent tekniskt stor möjlighet att utöva mer musik både på skoltid och på fritidshemmet, men är svårt att genomföra rent praktiskt då det saknas både motivation och säkerhet bland personalen. Sett till elevernas önskemål, och personalens inställning till ifall eleverna skulle vilja ha mer musik, är det inte alls omöjligt att bevilja deras önsknings. Förslag som att införa mer musik utomhus eller ha på musik i bakgrunden till andra lekar kräver ingen kunskap inom musik utan ställer enbart krav på fysiska resurser - som faktiskt också finns på fritidshemmet. Trots att personalen ansåg att musiken har stor plats- kanske *för* stor i vissa fall - i elevernas tillvaro är inte eleverna själva trötta på musiken. De vill ha ännu mer.

Skola B

Möjlighet till musik

På Skola B finns ingen musiksalsal. Däremot finns en sal som kallas "Rörelserummet" i samma byggnad som ett av fritidshemmen där eleverna brukar ha idrott och som även går att använda till musikaktiviteter. Det finns också möjlighet till musikaktiviteter i fritidshemmets egna lokaler med förutsättningen att man ställer undan bord och stolar. Ackordinstrument som ett piano och gitarrer finns att tillgå i olika klassrum men som dock inte ingår i fritidshemmets utrymmen. Rytminstrument som trianglar, claves⁵, bongotrummor och maracas finns att plocka fram men används inte på fritidshemmet.

Vad som står framme på avdelningarna är radioapparater, en högtalare med tillgång till Bluetooth samt projektorer med högtalare. Vill eleverna själva leta upp musik finns det också iPads där de kan söka på olika låtar.

Likt Skola A, har inte heller Skola B någon musiklärare. Eleverna får undervisning i skolan, men inte utav någon vars specialitet är musik.

Fritidshemmets arbete med musik

Personalen på fritidshemmen på Skola B berättar att de inte arbetar med musik på daglig basis men försöker ändå få in aktiviteter emellanåt. Då oftast i form av dansstopp. På skolan har även

⁵ Musikpinnar av trä som slås mot varandra.

personalen iPads som eleverna ibland får låna och lyssna på musik via. De brukar då antingen dansa, mima eller sjunga till musiken som ett framförande. Detta är någonting som eleverna gör på eget initiativ. På våren när Melodifestivalen sänds får eleverna möjlighet att välja ut bidrag och göra egna uppträdanden.

Berit: Vi jobbar inte med musik på det sättet att barnen sitter och sjunger tillsammans. Utan vi sjunger till färdig musik.

Bodil: Barnen får arbeta med att träna in något Mello-bidrag från åren som har gått och så uppträda med det för de andra. En del sjunger till låten som spelas och en del väljer en instrumental-version och sjunger själva. Det varierar mellan åren.

Nästa termin kommer fritidshemmet starta upp ett samarbete med en körledare från kyrkan som kommer till verksamheten och sjunger med eleverna. Berit ser mycket positivt på detta då hon menar att det krävs en person som är engagerad och tycker att musik är roligt för att få med sig eleverna ordentligt. Berit upplever även att det är sällan som eleverna själva börjar sjunga spontant och reflekterar över vikten av någon med en bakgrund inom musik.

Berit: Vi har ju ingen på skolan som är musklärare riktigt och får med sig barnen på lektionerna. Så de har ju ingenting från skolans värld heller som får dem att tända till på musik.

Säkerheten på den egna förmågan att arbeta med musik skiljer sig mellan de intervjuade, men intresset finns. Berit är mycket för att lyssna på musik och dansa, men förklarar att hon tycker sången är svår eftersom hon anser sig ha dålig sångröst. Bodil har ett förflutet inom musik i form av kör, piano och tvärflöjt men känner sig inte längre lika säker då tiden för övning inte hinns med. På grund av stora barngrupper, lite personal, tidsbrist och instrument i sämre skick uppstår dock svårigheter att genomföra några större musikaktiviteter. Vid frågan om möjliga orsaker till bristen på musik diskuteras också personalens säkerhet på att lära ut.

Berit: Det är för att vi i personalen inte kan. Intresset finns ju där men det är svårt att genomföra när man känner att man inte kan lära barnen sånger.

Bodil: Om inte annat så fattas kompetensen att arbeta med musik med barn. Sedan kanske många kan sjunga eller kan spela men just detta att göra det tillsammans med ett barn eller med en barngrupp över huvud taget.

Personalens egna intressen påverkar även på vilket sätt musikaktiviteterna ter sig. Bodil menar att det som finns färskt i hjärnan är lättare att ta till inom yrket samtidigt som man hittar sin egen del i det som man inte är lika bekväm i.

Berit: Mina intressen är ju bild och idrott så musiken är ju det som jag har minst intresse för och det är klart att det speglar hur jag jobbar. Och det är ju därför det kommer in, det här med dansen. Det hör ju till idrotten på något sätt. Att det är där jag får in det jag tycker är roligt då.

Bodil: Är du mer intresserad av bild och form så jobbar du säkert mycket mer med det för det är det som du har färskt i hjärnan. Det är det som är lätt att ta till när du står i en situation med barnen runt omkring dig. Har du musiken väldigt varmt inom dig så kanske du sätter dig ned och tar en sångstund istället. Så självklart spelar det roll både för mig och för mina kollegor vad det är vi är intresserade av eller känner att vi behärskar.

När frågan om elevernas intresse ställs reflekterar Berit över sin egen roll i elevernas önskemål om aktiviteter. Om personalen frågar vad eleverna vill göra kommer de sällan med nya förslag som aldrig förekommit på fritidshemmet innan. Berit menar att eleverna speglar sig i personalen och deras intressen som de presenterat.

Berit: Det är ju inte så att de kommer och säger: "Åh, det här vill ju vi göra!", om vi inte har gjort det innan. Utan det måste komma från oss för att det ska väckas ett intresse. Så det är ju nog att få den där inspirerande fritidspedagogen som verkligen brinner för musik för att få upp intresset. Att det kommer från personen i fråga, så tyvärr är det ju mycket så att det är de egna intressena som styr verksamheten.

Att döma av det Berit och Bodil har sett uttrycker de att eleverna endast är intresserade av att lyssna på musik där det bara är några stycken som brukar sjunga själva. Dansen har för tillfället en stor plats på fritidshemmet då många föredrar det hellre än att själva skapa musik, speciellt olika danser som förekommer på nätet.

Berit: Det är nog mycket att lyssna. Och vad som försiggår på nätet, för nu är det ju Fortnite⁶ danser och nu är det ju killarna som dansar, de tycker det är jätteroligt.

Bodil: Vi har väldigt många som tycker det är väldigt roligt att dansa till musik. Dansen är det större intresse för, än att själv utföra själva musiken.

Trots de aktiviteter som redan finns anser de intervjuade att det behövs mer musik på fritidshemmet och säger att det inte alls är omöjligt att införa mer musik om eleverna skulle vilja det. Bodil pratar även om att det finns chanser att väcka elevernas intressen om personalen själva presenterar aktiviteter.

Bodil: Det kan ju hända att det finns elever som skulle upptäcka musiken och vilja fortsätta med det om man väl börjar. Och som skulle visa det på ett annat sätt.

Möjligheterna till mer musik finns alltid och om eleverna är intresserade är ett alternativ att flytta eller dra ned på någonting annat, med förutsättningen att personalen kan genomföra elevernas önskemål.

Elevernas intresse

På Skola B genomfördes intervjuerna i två mindre fokusgrupper. Utav alla deltagare var det endast en som inte lyssnade på musik medan de andra mer eller mindre entusiastiskt svarade att de brukade lyssna. Eleverna upplevde att det inte var så mycket musik i skolan utan mest i hemmet som var den plats där musiken fanns allra mest, samt radion i bilen. Någon lyssnade överallt, varje dag medan andra bara lyssnade vissa dagar eller när de hade tråkigt.

Bosse: Inte så mycket i skolan men det är jättebra med musik hemma.

Det var dock ingen som tyckte att det någon gång blev för mycket musik, förutom en elev, Bert, som inte intresserade sig nämnvärt för just musik. Andra förklarade att de ansåg musiken vara spännande beroende på vad texten handlade om.

Bert: Det (musik) kan vara lite jobbigt för mina öron ibland.

Börje: Jag tycker att musik är spännande för att lyssna vad de säger i sången.

⁶ Ett dataspel som är mycket populärt bland barnen där bland annat vissa danser ingår.

Utöver Bert som inte tyckte om musik var samtliga överens om att musikaktiviteter var roliga. Hur ofta de hade musik på fritidshemmet kunde variera beroende på vilken avdelning de gick på. En del tyckte att det enbart var musik ibland medan andra hävdade att det var minst en gång i veckan, ibland två gånger om de var utomhus.

Gemensamt för de olika avdelningarna var däremot vilka aktiviteter de tyckte bäst om. Dansstopp nämndes flest gånger men flera uppskattade även att ha på musik i bakgrunden till lekar som spökboll och blindbock. Vissa hittade på egna lekar, liknande dansstopp, som de ville se mer av. Samtliga önskade att ha mer musik på fritidshemmet då de upplevde det som någonting roligt och bra, eller som kontrast till det vardagliga pysslet som enligt en elev förekom för ofta.

Britta: Det blir mycket roligare med musik för då kan man köra dansstopp.

När eleverna blev tillfrågade om vilka specifika aktiviteter de ville ha mer av listades sådana lekar som de redan brukade genomföra. Till exempel dansstopp, spökboll, blindbock och dansjage. De upprepade även att de ville ha musik på i bakgrunden till andra lekar.

Sammanfattning

Eleverna på Skola B pratade mycket om dansstopp och tog upp spökboll ett par gånger men verkade inte koppla ihop ordet "musikaktivitet" med att bara lyssna på musik. Berit och Bodil berättade att eleverna ofta lånade iPads för att lyssna på musik och ibland sjunga till, men detta var ingenting som eleverna reflekterade över eller själva förde på tal. I sin intervju nämnde Berit att eleverna inte föreslår några nya aktiviteter, utan enbart väljer sådant de gjort förut. Detta bekräftar eleverna sedan i sina intervjuer då de bara listar aktiviteter som de har erfarenhet av och inte kan komma på några helt nya. Likt personalens aningar, är det dansen som tar upp det mesta av elevernas intresse för musik. Skola B har även tillgång till både ackordinstrument och rytminstrument som går att använda sig av, men sett till elevernas önskningar om mer dansrelaterade lekar och bakgrundsmusik finns det alla möjligheter att införa mer musik i verksamheten - om tidsramen och barngrupperna tillåter det.

Jämförelse mellan Skola A och Skola B

Både Skola A och Skola B har liknande förutsättningar vad gäller musikutövande, rent praktiskt. Båda saknar en dedikerad musiksalsal och musiklärare, men har däremot tillgång till såväl ackord- och rytminstrument som lokaler med möjlighet till musikaktiviteter samt diverse ljudkällor. Även om intresset och bakgrunden kring musik skiljer sig aningen hos personalen uppger samtliga fyra deltagare samma känsla av osäkerhet kring själva utövandet av musik tillsammans med en barngrupp. Alla fyra instämmer likaså om hur det personliga intresset hos personalen påverkar hur innehållet i verksamheten ser ut.

Elevernas intresse för musikaktiviteter skiljer sig dock på några punkter. Majoriteten av elever som deltog i studien svarade att de på något sätt var intresserade av musik och uppskattade aktiviteter som har med musik att göra. De har emellertid olika uppfattningar om vad musikaktiviteter handlar om. Dessa uppfattningar är helt beroende av vilka tidigare erfarenheter de har av musik på fritidshemmet och syns tydligt på vilka exempel på aktiviteter de pratar om under intervjuerna. Skola A diskuterade mest kring lekar som är beroende av en skärm, som Just Dance och Minuten, medan Skola B i princip enbart pratade om dansstopp eller lekar där

musik spelades i bakgrunden. Ingen av eleverna tog upp aktiviteter som handlade om att själva musicera, eftersom de aldrig gjort det på fritidshemmet tidigare.

Vad de båda elevgrupperna däremot har gemensamt är att deras bild av musik i stort sett utgörs av dans eller att bara lyssna på musik. Detta stämmer även till viss del överens med vad personalen angav som musikaktiviteter som äger rum på fritidshemmet. Oavsett om personalen listade många fler musikrelaterade aktiviteter var det dansen som eleverna uppmärksammade och kopplade till musiken.

Teman

I det här avsnittet presenteras och beskrivs de teman som framkommit under analysen av resultatet.

Personalens osäkerhet kring musik

Ett genomgående tema genom alla intervjuer med fritidspersonalen är hur osäkra de känner sig på att utöva musik i fritidshemmet. Samtliga intervjuade ur personalen pratar om att de helst inte genomför några större musikaktiviteter då de inte känner sig tillräckligt bevandrade inom ämnet.

Astrid: Jag känner mig ju inte bekväm i det. Jag är så omusikalisk.

Annika: Om jag hade känt mer intresse för att lära mig spela ett instrument så hade jag säkert gjort det. Jag har *velat* lära mig spela instrument men jag har inte kommit längre än tanken. Jag har varit sugen på att lära mig spela gitarr eller någonting men jag är så tondöv på det sättet så jag fattar inte vart man ska sätta fingrarna, så det är ingen idé.

Berit: Det är för att vi i personalen inte kan. Intresset finns ju där men det är svårt att genomföra när man känner att man inte kan lära barnen sånger.

Bodil: Om inte annat så fattas kompetensen att arbeta med musik med barn. Sedan kanske många kan sjunga eller kan spela men just detta att göra det tillsammans med ett barn eller med en barngrupp över huvud taget.

Intresset för musik hos den intervjuade personalen varierar en aning på de båda skolorna. Alla fyra som intervjuades nämner olika former av osäkerhet inom musikämnet, oavsett om det handlar om den egna musikaliteten eller förmågan att lära ut.

Elevernas musicerande

I elevernas intervjuer berättar de alla om hur de främst tycker om att lyssna på musik och föredrar aktiviteter som antingen innehåller dans eller fungerar som en typ av frågesport med musiktema. Eleverna tar aldrig upp aktiviteter som handlar om att de själva musicerar på något sätt. De refererar enbart till varför de vill lyssna på musik eller till lekar där de inte själva skapar någonting.

Allan: Jag gillar "Minuten" och sångtävlingar och sådant.

Börje: Jag tycker att musik är spännande för att lyssna vad de säger i sången.

Fritidspersonalen berättar att de tror att elever mest lyssnar på musik och tar även upp dans som exempel på aktiviteter som eleverna tycker om.

Annika: Jag tror att de lyssnar mycket på musik.

Astrid: Sedan vet jag också för några år sedan, då var barn mer drivande genom att själva kanske köra Melodifestivalen. Att de mimar och sjunger på det sättet. Idag upplever jag inte att barn har samma lekar.

Berit: Det är nog mycket att lyssna. Och vad som försiggår på nätet, för nu är det ju Fortnite danser och nu är det ju killarna som dansar, de tycker det är jätteroligt.

Bodil: Vi har väldigt många som tycker det är väldigt roligt att dansa till musik. Dansen är det större intresse för än att själv utföra själva musiken.

Musicerande hos eleverna där de själva inte skapar någonting är därför ett annat tema som tydligt syns i resultatet.

Dans

Någonting som ofta uppstår under både personalens och elevernas intervjuer är ämnet dans. Dansen är den aktivitet som allra mest refereras till när musik diskuteras. Utav de musikaktiviteter som genomförs på fritidshemmet är det danslekar som omnämns som de största favoriterna av eleverna.

Britta: Det blir mycket roligare med musik för då kan man köra dansstopp.

Anita: Jag gillar Just Dance.

Anders: Jag tycker om dansstopp.

Anita: Jag kanske fick välja musik och så skulle man dansa till den. Jag fick dansa hur jag vill eller göra som jag ville. Efter en stund kunde man ta med en kompis som var med och dansade.

Boris: Jag tycker att dansjage är roligast.

Fritidspersonalen beskriver visserligen andra aktiviteter än bara dans och visar fram olika exempel på lekar som genomförs någon gång under året på fritidshemmet.

Berit: Vi sjunger till färdig musik.

Bodil: Barnen får arbeta med att träna in något Mello-bidrag från åren som har gått och så uppträda med det för de andra. En del sjunger till låten som spelas och en del väljer en instrumental-version och sjunger själva. Det varierar mellan åren.

Astrid: Sedan vet jag för ett par år sedan, då kunde vi sjunga i samlingen ibland.

Dessvärre är det dansaktiviteterna som eleverna uppmärksammar och verkar inte lägga någon större vikt vid att de ibland sjunger eller genomför föreställningar. Dansen blir således ett stort tema i studien.

Bakgrundsmusik

Under både fritidspersonalens och elevernas intervjuer omnämndes musiken emellanåt som bakgrundsmusik. Annika diskuterar hur musiken vid vissa tillfällen agerar som stämningssättare på fritidshemmet.

Annika: Den musiken vi har på fritids, den är ju mer för bakgrund eller för att ha en trevlig stund tillsammans när man sitter och gör någonting.

Flera av eleverna önskade att ha bakgrundsmusik till andra lekar eller aktiviteter, och gav även förslaget att musiken kunde finnas utomhus i bakgrunden för de som vill lyssna eller dansa.

Anna: Jag skulle önska att vi kunde ha lite musik ute eller något.

Beata: Det är roligt med musik till andra lekar.

Anna: Om man kör "Flaggan"⁷ så kan man ha musik till. Att man lägger på musik till andra lekar liksom.

Björn: Jag vill ha på musik när vi kör spökboll.

Utöver tidigare nämnda dansaktiviteter pratar eleverna mycket om andra lekar där de vill ha musik på i bakgrunden och reflekterar inte över aktiviteter där själva musiken har huvudsyftet. Bakgrundsmusik är därmed det sista temat som uppstått i studien.

⁷ En lek där två lag ska försöka stjäla varandras flaggor utan att bli tagna.

DISKUSSION

I detta sista kapitel diskuteras resultatet i förhållande till tidigare forskning och till den teoretiska ramen i resultatdiskussionen. Därefter följer ett avsnitt där studiens metod diskuteras och ett avsnitt med didaktiska konsekvenser. Kapitlet avslutas med förslag på vidare forskning.

Resultatdiskussion

De teman som framkom under analysen av resultatet utgör rubrikerna för resultatdiskussionen. Det är utifrån följande rubriker som resultatet diskuteras: ”Personalens osäkerhet kring musik”; ”Elevernas musicerande”; ”Dans” och ”Bakgrundsmusik”.

Personalens osäkerhet kring musik

Under intervjuerna uttrycker tre av fyra ur fritidshemspersonalen att de på ett eller annat sätt är omusikaliska. Den fjärde, Bodil, *har* varit mer eller mindre aktiv inom musik men känner sig inte tillräckligt säker för att genomföra några musikaktiviteter med eleverna. Vill man tro Uddholm (1993), vars forskning visar på att i princip alla som anser sig vara omusikaliska, i själva verket inte är det, betyder det att deltagarna i den här studien inte är det heller. Ordet “omusikalisk” är lätt att ta till när man upplever svårigheter i musikämnet, vilket de intervjuade med stor sannolikhet gör. Vygotskijs teori om appropriering (Wallerstedt, Lagerlöf & Pramling 2014) går inte att tillämpa om inte fritidshemspersonalen själva har kunnat tillägna sig de kulturella redskap som kunskapen om musik är beroende av. För att kunna lära eleverna krävs det att också personalen har lärt sig behärska redskapen, och i sin tur lärt sig att lära ut. Finns känslan av att inte inneha de musikredskap som behövs för appropriering kan åsikten om att inte vara “tillräckligt bra” (Ruud 2002) lätt dyka upp. Därmed kan fortfarande svårigheterna för att utöva musikämnet finnas kvar, även om personen i fråga ändå kan kalla sig musikalisk.

I sin intervju uttryckte Astrid att det är svårt att genomföra aktiviteter i dagens läge när det finns så otroligt mycket musik, och där det hela tiden tillkommer ny musik. Dock var alla fyra intervjuade överens om att det finns lättare aktiviteter som samtliga klarar av. Till exempel att dansa med eleverna till Just Dance eller hålla i en sångtävling. Berit berättade att hennes avdelning brukar sjunga med eleverna till färdig musik, vilket innebar att hon inte behövde sjunga själv. Att sätta på musik är inga konstigheter. Bodil ansåg emellertid att det är ett stort steg från att hålla i en mindre aktivitet till att rodda en hel musiklektion. Även om det, som Annika säger, inte ska vara samma undervisning på fritidshemmet som i skolan, är det likväl svårt om inte säkerheten finns där. Ska man å andra sidan se till elevernas önskningar på musikaktiviteter - däribland mer av lekar som redan finns, mer bakgrundsmusik samt dansmöjligheter - i relation till vilka möjligheter fritidshemmet har, bör det inte vara några större svårigheter att genomföra dessa. Alla fyra ansåg i själva verket att mer musik behövs och ställde sig inte alls negativt till att införa mer musik. Däremot kan det visserligen vara svårt att alltid veta exakt vad alla elever vill, och även om man vet finns det många olika viljor och som oftast praktiska hinder såsom tidsbrist eller krävande barngrupper.

Intresset för att lyssna på musik finns mer eller mindre hos alla fyra, dock hade ingen något större intresse för att själva musicera. Samtliga sätter sin tro till arbetslaget och lyfter olikheter som en förutsättning för att få med läroplanens alla delar i verksamheten, då de alla anser att personalens intresse påverkar utformningen av verksamheten. Fritidshemmet har även hjälp utifrån i form av kulturskolor eller körledare som har musik med de elever som vill. Å ena sidan går de själva miste om att musicera tillsammans med eleverna, å andra sidan kan man ha Thorgersens (2013) uppmaning om estetiska verksamheter i åtanke. Han menar på att finns inte estetiska verksamheter med kvalitet, är det lika bra att inte ha någonting alls.

Elevernas musicerande

Utifrån personalens uppfattningar och elevernas svar under sina intervjuer står det tydligt att de flesta elever enbart är intresserade av att lyssna på musik. Medan eleverna diskuterar deras olika erfarenheter samt förslag på fortsatta musikaktiviteter blir det även tydligt att lyssnandet verkar vara den enda bilden de har av musik. De ser musiken som det som Thorgersen (2013) benämner som objekt och ser den inte som en handling. På förfrågan om vilka aktiviteter de föredrar nämner de aldrig aktiviteter som innehåller något eget musicerande, utan som oftast dans eller tävlingar.

Intresset för musik finns hos eleverna, men de verkar inte vara medvetna om att musiken finns som ett val. Berit berättade att elevernas val av lekar är beroende av vilka lekar de blir presenterade för av personalen. Får aldrig eleverna uppleva någonting nytt inom musiken kommer de tyvärr aldrig komma längre än till lyssnandet, vilket inte överensstämmer med läroplanen (Lgr11 rev. 2018, s. 22) som säger att elever ska "utmanas ytterligare genom att de inspireras till nya upptäckter". van Vreden (2018) poängterar vikten av en stimulerande miljö som erbjuder inspirerande musikaktiviteter där eleverna kan utforska musiken i sin fria lek. Med tanke på de diverse olika instrument som finns på fritidshemmen och möjligheterna till att både spela in musik via iPads samt uttrycka sig på eget valt sätt till musik, är det inte alls omöjligt att införa. Enligt Dewey (Harman 2013) lär sig elever bäst genom att få prova, att göra praktiskt. Detta liknar även resultatet i van Vredens studie som säger att barn lär sig bäst i sin fria lek. Dessvärre finns det även uppenbara nackdelar med att ha instrument framme. Ljudnivån skulle på många fritidshem bli outhärdlig. Dock kan det finnas vägar runt detta. Om fritidshemmen har tillgång till avskilda rum där elever får lov att utforska musik eller låter elever arbeta med iPads med hörlurar kan problemet om buller undvikas.

Det är trots allt inte bara den musikaliska förmågan som utvecklas när eleverna tillåts att musicera. Genom att eleverna musicerar tillsammans får de öva sin kommunikation, kreativitet och förmåga att samspela, samtidigt som den personliga och sociala utvecklingen stärks (Wiklund 2015). Eftersom eleverna blir bättre på att samarbeta och hjälpas åt genom att arbeta tillsammans - framför allt inom musikaktiviteter - i grupper (Jellison, Draper & Brown 2017) finns det flera fördelar att införa mer musik i verksamheten där eleverna själva får musicera.

Att arbeta tillsammans och utvecklas socialt genom skapande verksamhet är en av grundpelarna på fritidshemmet. I Lgr11 (rev. 2018) står att läsa hur eleverna genom lek och praktiska aktiviteter ska ges möjligheten att bland annat bearbeta intryck och utveckla sin kreativitet samtidigt som de utvecklar sin förmåga att samarbeta och kommunicera. Presenteras mer aktiviteter där eleverna får möjligheten att själva musicera, ges förutsättningar att utvecklas på många olika plan. Detta behöver som Ruud (2002) påpekar inte innebära att de ska kunna framföra en låt eller sjunga rent. Det handlar om att kunna utforska sin musikalitet och sin kropp i förhållande till musiken. På så sätt blir det både roligt och praktiskt.

Dans

Den aktivitet som nämns allra mest i samband med musikaktiviteter är dans. Dansstopp, Just Dance och dansjage är några aktiviteter som ofta dyker upp bland elevernas förslag. Vissa elever var till och med inte så noga med att ha en aktivitet, de ville bara dansa fritt till musik. I Smalls begrepp "musiciking" (Varkøy 2014) listar han dans som ett exempel på vilka aktiviteter som innebär deltagande i musiken. Dans är ett uttryckssätt som ofta förknippas med musiken och när musik spelas har många gånger kroppen svårt att sitta still. Forskning har även visat att dans skapar livsglädje (Ruud 2002, s. 108). Likväl är musik och dans två *olika* uttrycksformer.

Det är fullt möjligt att sammanföra dessa uttrycksformer, men det finns mycket inom musiken som inte behöver inbegripa dans.

Elevernas erfarenheter av musik som begrepp verkar som sagt vara att enbart lyssna, medan deras erfarenheter av musikaktiviteter istället endast verkar handla om dans. Musiken som handling (Thorgersen 2013) innebär då med andra ord dans. Även i personalens intervjuer diskuteras mest dans som aktivitet. I det centrala innehållet i Lgr11 (rev. 2018) listas både dans och musik som estetiska uttryckssätt som ska finnas med i verksamheten. Det praktiska och fördelaktiga med olika estetiska lärprocesser är att det nästan alltid går att utföra flera samtidigt. Styrkan med fritidshemmets verksamhet är också att man ofta kan få in flera delar av läroplanen i samma aktivitet. Dock finns det flera musikaktiviteter som åsidosätts om det alltid är dansen som står i centrum. Om dans är den enda musikaktivitet som eleverna associerar med musik går hela konceptet om att musicera förlorat. Det behövs en balans mellan dansen och andra aktiviteter. Dansen bör finnas med i verksamheten då den först och främst är en del i läroplanen, men även är ett av elevernas stora intressen som fritidshemmet ska arbeta utifrån och till sist bidrar till såväl den motoriska- som den sociala utvecklingen. Däremot behöver dansen ha en lagom stor plats på fritidshemmet. Alla delar i läroplanen behöver ges plats i verksamheten, däribland musiken.

Bakgrundsmusik

Det näst största önskemålet bland eleverna var att införa mer musik i bakgrunden till andra lekar eller bara spela musik ute på skolgården. Återigen ses musiken här som ett objekt och inte som en handling (Thorgersen 2013). Musiken måste dock ses som ett objekt i många aktiviteter och situationer, men på samma sätt som det behöver finnas en balans mellan dansen och utövandet av musik, behövs även en balans här.

Utifrån det som läroplanen (Lgr11, rev. 2018) framhåller när det gäller att eleverna ska arbeta med skapande genom olika estetiska uttrycksformer, räcker dessvärre bakgrundsmusiken inte till. Den kan finnas med i bakgrunden till de lekar som eleverna önskar men bör ändå inte ses som en musikaktivitet. Aktivitet innebär att göra, att utöva. Att lyssna kan fungera som en aktivitet om det handlar om ett aktivt lyssnande, men musik i rollen som bakgrundsmusik blir inte tillräckligt. För att en aktivitet ska kunna kallas för musikaktivitet krävs ett görande, att eleverna får musicera.

Slutsats

På de båda fritidshemmen arbetar personalen främst med dans som musikaktivitet och använder mycket musik i bakgrunden. Utöver dansen finns andra mindre lekar som inte genomförs lika ofta men likväl förekommer, till exempel Minuten eller karaoke-liknande aktiviteter. Även om dansen är den aktivitet som både personal och elever i första hand väljer när det kommer till musik, förekommer det emellertid inte särskilt ofta. En stor anledning till detta är personalens känsla av omusikalitet och osäkerhet inom musikämnet, men även att eleverna sällan föreslår musikaktiviteter.

I studien framkom att båda fritidshemmen har goda tillgångar till resurser i form av instrument, även om dessa inte stod framme. Vad som däremot saknades bland resurserna var musiksalar och musikutbildning inom personalen. Dock hade Skola A minst ett rum med möjlighet till musikaktiviteter och Skola B kunde möblera om vissa rum vid behov samt hade ett rörelserum till förfogande. Fritidshemmen hade också flera möjligheter till ljudkällor och stereoapparater som både fanns tillgängliga i lokalerna och användes vid olika tillfällen.

Intresset för musik hos både personal och elever såg väldigt olika ut. Hos personalen skilde sig intresset mellan de fyra intervjuade. Annika och Astrid tyckte om att lyssna men hade inget behov av att varken utöva eller uttrycka sig genom musik. Berit föredrog att dansa och röra sig till musik medan Bodil förr spelat mycket piano och tvärflöjt, men inte längre har samma tid för det. Vad gäller eleverna var alla utom en mycket intresserade av att lyssna på musik men näst intill ingen nämnde någonting om att själva musicera. Om eleverna pratade om att göra någonting praktiskt med musik diskuterade de oftast olika danslekar.

När personalen i sina intervjuer fick frågan om deras intressen påverkade verksamheten var alla fyra eniga. Personalen ansåg att det egna intresset spelade roll för valen av aktiviteter men också hur dessa utförs. Astrid och Annika tyckte båda två att intresset har sin roll i verksamheten. Astrid uttryckte att man är bra på det man tycker är roligt vilket påverkar vad man väljer att göra. Bodil berättade att det som finns färskt i hjärnan och det man kan även är det som blir enklast att ta till i situationer när man behöver ordna någonting snabbt. Berit poängterade att ens intressen speglas i yrket genom att man utför vissa aktiviteter på sätt som faller i linje med det man själv tycker om. Däremot framhöll samtliga att även om deras intressen har sin del i verksamheten innebär det inte att sådana aktiviteter som de inte är lika intresserade av utesluts. De hittar istället olika sätt att utföra läroplanens innehåll på.

Syftet med studien var att undersöka hur fritidspersonalen på Skola A och Skola B arbetar med musik i fritidshemmets verksamhet, och hur personalens och elevernas intresse för musik såg ut. Studien såg även till hur personalens intressen påverkade verksamhetens innehåll samt vilka möjligheter som finns för eleverna till lärande i musik. Efter att studiens fyra frågeställningar besvarats dras följande slutsats: Trots att musik inte är ett ämne som varken personal eller elever arbetar med ofta på fritidshemmen, finns ändå möjligheter till lärande i musik för eleverna.

Intresset hos eleverna finns där och oavsett om personalen upplever en känsla av osäkerhet på själva utövandet av musik med en elevgrupp krävs det inte mycket för att utföra elevernas önskade musikaktiviteter. Även om svårigheten ökar då intresset för musik hos personalen inte är så stort liksom studien visar på att personalens intresse påverkar verksamheten, bör det ändå inte vara problematiskt att arbeta utefter elevernas önskemål. Då förslag som mer Just Dance, dansstopp och mer bakgrundsmusik lades fram av eleverna innebär det inte särskilt mycket mer arbete för personalen. Däremot behövs mer musikaktiviteter än vad eleverna föreslog för att kunna kalla det för ”musicering”. Dans och bakgrundsmusik är bra och behövs i sitt eget sammanhang, men räcker inte ensamma till för att kunna utgöra musikaktiviteter. Det krävs mer. Eleverna kan förvisso - som Berit sa - inte själva komma fram till dessa aktiviteter. De behöver bli presenterade för dem. Möjligheterna till lärande i musik behöver, som van Vreden (2018) belyser, finnas tillgängliga i fritidshemmets miljö och introduceras i elevernas fria lek. Eleverna behöver även, i enlighet med Deweys (Hartman 2013) och Vygotskijs teorier (Säljö 2000), få prova sig fram praktiskt både enskilt och tillsammans.

Beroende på hur svår nivå personalen vill lägga aktiviteterna på finns det olika stora möjligheter att genomföra dem. Det finns dock enklare aktiviteter som inte kräver varken kunskap eller aktivt deltagande av personalen. Framför allt när det handlar om att eleverna själva får utforska musiken. Eftersom iPads förekommer i verksamheterna, finns som tidigare nämnts, möjligheten att låta eleverna skapa egen musik i olika appar. Eftersom båda fritidshemmen i studien har tillgång till instrument kan eleverna även där utforska och skapa egna verk. Att musicera eller skapa egen musik behöver inte automatiskt innebära att man kan sjunga rent eller bemästra ett instrument - varken som lärare eller elev. Det handlar, som Ruud (2002) säger, om att våga prova sig fram, undersöka och leka. Visserligen beror undervisningen på huruvida

barngrupperna klarar av sådana aktiviteter samt om tid och plats finns. Men *möjligheterna* finns.

Metoddiskussion

Med tanke på det syfte och de frågeställningar som studien utgick ifrån föll sig kvalitativa metoder som intervju och observation av lokaler och resurser naturligt. Det stod klart när vi fastställde vårt syfte att kvalitativa intervjuer var den givna metoden för att söka få fram personalens insikt och perspektiv.

Observationerna för att ta reda på vilka förutsättningar som finns föll sig även de naturliga. Dock rådde det viss osäkerhet kring benämning utav detta, men vi beslutade oss till sist för att kalla dem observationer. Fokusgruppsintervjuer med eleverna fanns det många anledningar till att välja. Däribland att det är mindre tidskrävande, eleverna är flera samtidigt och slipper känna sig ensamma eller osäkra samt att det finns möjlighet till diskussion. Dock märkte vi att det var svårare att genomföra intervjuer i de yngre åldrarna. De yngre barnen hade svårt för att uttrycka sig i några längre meningar och behövde mer stöd för att få igång diskussioner och samtal. Dessa intervjuer med de yngre barnen genomfördes även under skoltiden, på personalens begäran, vilket vi tror gav situationen en alldeles för allvarlig stämning och påverkade eleverna att ge mycket kortfattade svar.

Då vi båda närvarat och samtidigt spelat in intervjuerna gick transkriberingen och analysen relativt fort. Medan transkriberingen genomfördes dök vissa teman och analyser upp under arbetets gång som även underlättade diskussionen. Hela processen från början till slut vad gäller genomförandet och metodvalen har lyckligtvis flutit på bra och utan några större problem. Även om proceduren saknade problem finns det dock vissa saker vi velat göra annorlunda.

Under transkriberingen märkte vi att det egentligen fanns flera följdfrågor vi velat ställa under intervjuerna som vi inte reflekterat över under intervjuernas gång. Hade vi fått göra om intervjuerna hade vi försökt ha mer is i magen och tagit oss tiden att reflektera mer över svaren vi fick för att kunna formulera viktiga följdfrågor. Dock vill man som student sällan ta upp mer tid än nödvändigt, vilket påverkade våra intervjuer något. Utöver att ställa ytterligare följdfrågor hade vi gärna på Skola B haft fokusgruppsintervjuerna med eleverna under fritidshemmet tid - istället för under skoltid - för att få en mer avslappnad och fri barngrupp. Vi hade även önskat att få intervjua fler elever på Skola A.

Didaktiska konsekvenser

Enligt läroplanen (Lgr11 rev. 2018, s. 24) ska eleverna erbjudas möjligheter till skapande verksamhet i bland annat musik, och även arbeta med detta genom olika uttrycksformer, digitala verktyg samt tolka och samtala om estetiska uttryck. Genom att inte ha så mycket musik i verksamheten får eleverna en del didaktiska konsekvenser i sitt lärande, samtidigt som det blir svårt att uppnå läroplanens krav. Det fritidshemmet ägnar sig åt är dans, att lyssna på musik och sjunga till musik, men eleverna får inte möjligheten till något eget musicerande. En konsekvens av detta är att eleverna går miste om alla fördelar som kommer med att utöva musik. van Vreden (2018) redovisar att barn genom musik lär sig om sig själva och sin omvärld medan de utvecklas emotionellt och stimulerar sin kreativitet och fantasi. Jellison, Draper och Brown (2017) förklarar hur barns förmåga till samarbete och hjälpsamhet ökar genom att vara delaktiga i synkrona aktiviteter, som musikaktiviteter.

Givetvis kan eleverna tillägna sig detta på andra sätt genom andra aktiviteter. Dock menar Dewey (Hartman 2013) att elever bäst lär sig om man arbetar utefter deras intressen, vilket

fritidshemmet även till viss del ska göra enligt Lgr11 (rev. 2018). Då majoriteten av eleverna i studien utger sig för att vara musikälskare bör slutsatsen bli att de i så fall bäst tillägnar sig dessa kunskaper genom musik. Åtminstone får öva på dem.

Det blir även didaktiska konsekvenser för personalen som arbetar i en verksamhet där de känner att de inte kan utöva vissa delar. Får inte personalen mer säkerhet från sin utbildning men även i sin yrkesvana blir det, som tidigare nämns, svårt att appropriera de kunskaper och redskap som eleverna behöver i musik. Vygotskij (Wallerstedt, Lagerlöf, & Pramling 2014) menar att appropriering förutsätter ett aktivt meningsskapande både av elev och pedagog. Finns det inget inom musiken som ger någon mening för pedagogerna, kan det även vara svårt att förmedla mening till eleverna. Dock menar han även att ingen kan behärska ett redskap fullt ut direkt. Förutsatt att ingen någonsin blir fullärd. Därmed är det inte sagt att det är omöjligt för varken pedagoger eller elever att lära sig. Sociokulturell teori, pragmatisk teori och fritidshemmet går ut på att lära sig tillsammans.

Utifrån de kunskaper som vi har fått med oss från den här studien, kommer vi att vara extra noga med att införa mer eget musicerande för eleverna på fritidshemmet. Vi är likafullt medvetna om att det inte alltid är så enkelt som det låter. För att kunna genomföra en undervisning med bra kvalitet krävs både material på fritidshemmet samt en villig och intresserad barngrupp. Det krävs också kunskap inom ämnet. Även om vi har givits större möjlighet och tiden att öva upp vår kompetens inom musik genom vårt tillval, känner vi oss ändå inte som fullfjädrade musklärare. Tvärtom vill vi fortsätta att utvecklas inom musikämnet. Vår utgångspunkt är att om musiken införs redan i tidig ålder, som van Vreden (2018) föreslår, kommer musikämnet finnas med som en självklar och naturlig del i elevernas tid på fritidshemmet. Givetvis är vår möjlighet att genomföra detta beroende av vilka åldrar vi får arbeta med. Vi tar även med oss att dansen har en stor plats i elevernas intresse och kommer försöka arbeta med dans och musik parallellt. Fritidshemmet ska trots allt utgå från elevernas intressen och baseras på de situationer som eleverna befinner sig i (Lgr11 rev. 2018).

Fortsatt forskning

I ett framtida forskningsprojekt skulle studien kunna utvecklas ytterligare, då vår studie hade ett begränsat urval. Vi fokuserade endast på två skolor på grund av tidsramen, men det hade varit intressant att studera musikverksamhet på fler fritidshem med mer fritidshemspersonal och ännu fler elever som intervjuas. Med ännu fler deltagare kan en fortsatt studie få ett bredare resultat där fler likheter och skillnader mellan olika skolor hade kunnat studeras och analyseras djupare.

Utöver ett större urval hade observationer av musikaktiviteter på fritidshem varit av intresse för fortsatta studier. Både observationer på fritidshem där musikämnet utövas frekvent, men även där musik inte förekommer lika ofta. Förslagsvis kunde studien då ha fokuserat på märkbara skillnader i elevers samspel eller självförtroende. För att upptäcka dessa skillnader kunde studien i sådana fall genomföras på olika fritidshem där mängden musikaktiviteter varierar.

En större forskningsstudie hade även kunnat utgå från enkäter som metod för att få in en större bredd i urvalet och i resultatet. Datan hade då kunnat kvantifieras för att till exempel undersöka förekomsten av musik i ett visst område eller i en viss kommun när det gäller musikaktiviteter i fritidshemmets verksamhet.

REFERENSER

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber. ss. 8–15.
- Bossius, T. & Lilliestam, L. (2011). *Musiken och jag: rapport från forskningsprojektet Musik i människors liv*. Göteborg: Ejeby.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber.
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet.
Tillgänglig på Internet:
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
- Hansen Orwehag, M. (2013). Fritidspedagogisk didaktik - att vara lärare i fritidshem. I Pihlgren, A S. (red.). *Fritidshemmets didaktik*. Lund: Studentlitteratur ss. 27–58.
- Hartman, S. (2013) En filosof för reflekterande pedagoger - om John Dewey. I Pihlgren, A S. (red.). *Fritidshemmets didaktik*. Lund: Studentlitteratur ss. 237–250.
- Hippinen, A. (2011). Yrkesrollen i förändring. I Pihlgren, A S. (red.). *Fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur ss. 29–50.
- Jellison, J A., Draper E A. & Brown L S. (2017). Learning Together: The Instinct to Do Good and Peer-Assisted Strategies That Work. *Music Educators Journal*. [Online] 104 (2), 15–20.
Tillgänglig på Internet:
<https://login.lib.costello.pub.hb.se/login?url=https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002743211713823>
- Kempe, A. & West, T. (2010). *Design för lärande i musik*. Stockholm: Nordstedt.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018*. (2018). [Stockholm]: Skolverket.
- Rohlin, M. (2013) Fritidshemmet som verksamhetsområde. I Rohlin, M. (red.) *Meningsskapande fritidshem: studio som arena för multimodalt lärande*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. ss. 13–32.
- Ruud, E. (2002). *Varma ögonblick: om musik, hälsa och livskvalitet*. Göteborg: Ejeby.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Thorgersen, K. (2013). Musik som estetisk kommunikation i fritidshemmet. I Rohlin, M. (red.) *Meningsskapande fritidshem: studio som arena för multimodalt lärande*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Thornberg, R. & Fejes, A. (2015). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber. ss. 256–278.
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. 5., [moderniserade och rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Törnquist, E-M. (2011) Estetiska lärprocesser. I Persson, Sven & Riddersporre, Bim (red.) *Utbildningsvetenskap för grundskolans tidiga år*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Uddén, B. (2004). *Tanke, visa, språk: musisk pedagogik med barn*. Lund: Studentlitteratur.

Uddholm, M. (1993). *Pedagogen och den musikaliska människan: en bok om musik i vardagsarbetet*. Mölndal: Lutfisken.

van Vreden, M. (2018). Music-inspired free play to foster scientific exploration in early childhood. *South African Journal of Childhood Education*, 8(2), a560. [https:// doi.org/10.4102/sajce.v8i2.560](https://doi.org/10.4102/sajce.v8i2.560).

Varkøy, Ø. (2014). Musikalisk erfarenhet som existentiell erfarenhet. I Varkøy, Ø. & Söderman, J. (red.) *Musik för alla: filosofiska och didaktiska perspektiv på musik, bildning och samhälle*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Wallerstedt, C., Lagerlöf, P. & Pramling, N. (2014). *Lärande i musik: barn och lärare i tongivande samspel*. Malmö: Gleerup.

Westlund, I. (2015). Hermeneutik. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber. ss. 71–89.

Wiklund, U. (2015). Musik för alla barn? I Y. Hofvander Trulsson. & A. Houmann (red). *Musik och lärande i barnets värld*. Lund: Studentlitteratur. ss. 79–94.

Bilaga 1

E-mail till rektorer

Hej!

Vi heter Frida Remgård och Emil Lundin Patrna och vi skulle vilja genomföra en studie i samband med vårt examensarbete på Parkskolan. Studien handlar om musik på fritidshemmet och all information som samlas in under studiens gång används i vårt examensarbete. I informationsbrev som jag bifogar står det tydligare om studiens syfte samt vad och hur vi kommer undersöka.

Två av filerna som bifogas är informationsbrev. Ett till personalen och ett till vårdnadshavare. De andra två filerna är samtyckesblanketter.

För att få genomföra studien ber vi om ditt godkännande att skicka ut information och samtyckesblanketter till personal och vårdnadshavare.

Mvh Frida och Emil

Bilaga 2

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Informationsbrev

Datum 2019-04-02

Till vårdnadshavare med barn på xxxxxskolan

Vi heter Frida Remgård och Emil Lundin Patrna och studerar till grundskollärare med inriktning mot arbete i fritidshem vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område ska undersökas. Vi har valt att fokusera på musik i fritidshemmet. Vi kommer att intervjua pedagoger och elever i fritidshemmet och genomföra en observation av lokaler och resurser. Syftet med studien är att fördjupa kunskapen om hur personalen arbetar med musikundervisning i fritidshemmet, vilka resurser som finns samt hur intresset för musik hos personal respektive elever ser ut.

Det är viktigt att ni som vårdnadshavare vet att vi i vår utbildning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn/elever, pedagoger och för/skola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

För att kunna genomföra undersökningen behövs vårdnadshavares samtycke. Vi ber er därför fylla i blanketten som följer med denna information och därefter lämna till xxxx xxxx på xxxxxskolans fritidshem.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss via mail.

Frida: sxxxxxx@student.hb.se eller Emil: sxxxxxx@student.hb.se

Med vänliga hälsningar

Frida Remgård

Emil Lundin Patrna

Bilaga 3

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Informationsbrev

Datum 2019-04-02

Vi heter Frida Remgård och Emil Lundin Patrna och studerar till grundskollärare med inriktning mot arbete i fritidshem vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område ska undersökas. Vi har valt att fokusera på musik i fritidshemmet. Vi kommer att intervjua pedagoger och elever i fritidshemmet och genomföra en observation av lokaler och resurser. Syftet med studien är att fördjupa kunskapen om hur personalen arbetar med musikundervisning i fritidshemmet, vilka resurser som finns samt hur intresset för musik hos personal respektive elever ser ut.

I undersökningen utgår vi/jag ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn/elever, pedagoger och för/skola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Med vänliga hälsningar

Frida Remgård
sxxxxxx@student.hb.se

Emil Lundin Patrna
sxxxxxx@student.hb.se

Bilaga 4

HÖGSKOLAN I BORÅS

Akademien för bibliotek,
information, pedagogik och IT
Frida Remgård och
Emil Lundin Patrna

2019-04-02

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11GF65 vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att fördjupa kunskapen kring hur pedagoger arbetar med musik i fritidshemmet samt hur intresset för musik ser ut.

Vi som utför studien skulle vilja att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, närmare bestämt svara på frågor om din utbildning och hur du arbetar i verksamheten.

Uppgifterna kommer att användas för att dels undersöka ett eventuellt samband mellan intresse för musik och aktivt utövande av musik, och dels för att ta reda på vilka möjligheter till musikundervisning som finns på fritidshemmet.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall som någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrad att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Information om behandlingen av personuppgifter

Din personliga integritet är viktig för oss på Högskolan i Borås. Därför är vi angelägna om att all behandling av personuppgifter sker på ett korrekt och säkert sätt i överensstämmelse med gällande lagar och förordningar. Högskolan följer bland annat dataskyddsförordningen, mer känd som GDPR.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för all behandling av personuppgifter inom högskolans verksamhet. Om du har några frågor kring hur dina personuppgifter behandlas kan du läsa mer om hur högskolan behandlar personuppgifter på vår webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>. Du är också välkommen att kontakta ansvarig för den aktuella kursen med frågor.

Dina rättigheter

- Högskolan är öppen med hur vi behandlar dina personuppgifter. Om du vill veta vilka personuppgifter som vi behandlar om dig kan du kostnadsfritt en gång per år begära ett utdrag med information om detta (ett så kallat registerutdrag). För att beställa ett registerutdrag kan du använda blanketten för begäran om registerutdrag på högskolans webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>.
1. I vissa fall kan vi komma att be om samtycke (godkännande) till att behandla dina personuppgifter. Om du lämnar sådant samtycke kan du när som helst ta tillbaka detta. Vi kommer då inte att fortsätta behandla dina personuppgifter. På grund av lagkrav kan vi dock vara förhindrade att omedelbart radera uppgifterna.
 2. Du har rätt att inte bli föremål för automatiserat beslutsfattande, inklusive profilering, dvs. beslut som fattas på teknisk väg utan mänsklig inblandning. Högskolan fattar inte några sådana beslut.
 3. Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter i ett allmänt använt format för att överföra dessa till en annan personuppgiftsansvarig.
 4. Du har rätt att få dina personuppgifter ändrade eller kompletterade om de skulle visa sig vara felaktiga eller ofullständiga.
 5. Du har rätt att i vissa fall få behandlingen av dina personuppgifter begränsad eller avslutad.
 6. Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter raderade.
 7. Du har rätt att klaga på högskolans behandling av dina personuppgifter till Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet.

Kontakta oss

Personuppgiftsansvarig

Högskolan i Borås 501 90

BORÅS

Tel. 033-435 40 00

E-post: registrator@hb.se

Org.nr: 202100-3138

Dataskyddsombud

Åsa Dryselius

E-post: dataskydd@hb.se

Bilaga 5

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Samtyckesblankett för vårdnadshavare

Jag/vi har informerats om undersökningen och tagit del av de forskningsetiska principer som studien vilar på. Jag/vi vet att mitt/vårt barns deltagande är helt frivilligt och att deltagandet när som helst kan avbrytas. Ringa in valt alternativ.

JA, jag/vi samtycker till att mitt/vårt barn ska få delta i undersökningen.

NEJ, jag/vi samtycker INTE till att mitt/vårt barn ska få delta i undersökningen.

Barnets namn

Underskrift vårdnadshavare

Namnförtydligande

Underskrift vårdnadshavare

Namnförtydligande

Datum: _____

Bilaga 6

Pilotstudie

Intervju med personal

1. Bakgrundsfrågor

- Hur länge har du arbetat inom det här yrket?
- Hur länge har du arbetat på den här skolan?

- När fick du din examen som lärare i fritidshem?
- Har du läst musik som tillvalsämne?
- Har du en annan utbildning inom musik?

2. Arbetar ni med musik i fritidshemmets verksamhet?

- Om så är fallet, på vilket sätt sker detta?

3. Tycker du att ni arbetar tillräckligt med musik på fritidshemmet, eller hade du velat arbeta mer?

- Om det inte är tillräckligt, vad tror du är orsaken?
- Om du skulle vilja arbeta mer med musik, vad skulle krävas för att göra det möjligt?

4. Är du personligen intresserad av musik?

- Tror du att dina intressen påverkar hur du arbetar med musik i verksamheten?
- Varför/Varför inte?

5. Hur tror du att elevernas intresse för musik ser ut?

- Med utgångspunkt från elevernas intressen, tror du att det behövs mer musik i verksamheten? Eller skulle det vara mindre musik?
- Om du anser att det skulle vara mindre, varför?
- Om du anser att det skulle behövas mer musik, finns det möjlighet att uppfylla elevernas eventuella önskningar kring musik i fritidshemmet?

6. Har du något att tillägga?

Intervju med elever

1. Är ni intresserade av musik?

- Lyssnar ni på musik?
- Vad för typ av musik?

2. Tycker ni att det är roligt att ha aktiviteter som har med musik att göra?

- Ge exempel.

3. Brukar ni ha musikaktiviteter på fritids?

- Ge exempel.

4. Hade ni velat ha mer eller mindre musik på fritidshemmet?

- Varför/Varför inte?

5. Kan ni ge förslag på vad för sorts aktiviteter som ni vill ha mer av?

6. Har ni något ni vill lägga till?

Bilaga 7

Intervjuguide

Intervju med personal

1. Bakgrundsfrågor

- a) Hur länge har du arbetat inom det här yrket?
- b) Hur länge har du arbetat på den här skolan?
- c) När fick du din examen som lärare i fritidshem?
- d) Har du läst musik som tillvalsämne?
- e) Har du en annan utbildning inom musik?

2. Arbetar ni med musik i fritidshemmets verksamhet?

- Om så är fallet, på vilket sätt sker detta? /Arbetar ni inte alls med musik?

3. Tycker du att ni arbetar tillräckligt med musik på fritidshemmet, eller hade du velat arbeta mer?

- a) Om det inte är tillräckligt, vad tror du är orsaken till det?
- b) Om du skulle vilja arbeta mer med musik, vad skulle krävas för att göra det möjligt?

4. Är du personligen intresserad av musik?

- a) Tror du att dina intressen påverkar hur du arbetar med musik i verksamheten?
- b) Varför/Varför inte?

5. Hur tror du att elevernas intresse för musik ser ut?

- a) Med utgångspunkt från elevernas intressen, tror du att det behövs mer musik i verksamheten? Eller skulle det vara mindre musik?
- b) Om du anser att det skulle vara mindre, varför? /Om du anser att det skulle behövas mer musik, finns det möjlighet att uppfylla elevernas eventuella önskningar kring musik i fritidshemmet?

6. Har du något att tillägga?

Intervju med elever

1. Är ni intresserade av musik?

- Lyssnar ni på musik?
- När lyssnar ni på musik?
- Vad för typ av musik?

2. Känner ni att ni har mycket musik runt er hemma och i skolan? På vilket sätt i så fall?

3. Tycker ni att det är roligt att ha aktiviteter som har med musik att göra?

- Ge exempel.

4. Brukar ni ha aktiviteter med musik på fritids?

- Ge exempel.

5. Hade ni velat ha mer eller mindre musik på fritidshemmet?

- Varför/Varför inte?

6. Kan ni ge förslag på vad för sorts aktiviteter som ni vill ha mer av?

7. Har ni något ni vill lägga till?

Bilaga 8

Observationsschema

	FINNS	SAKNAS	ANTECKNINGAR
Musiksal			
Ackordinstrument			
Rytminstrument			
Rum med möjlighet till musikaktiviteter			
Stereo/Ljudkälla			

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se